

**T.C.
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANA BİLİM DALI**

**TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİ ÖĞRENCİLERİN
KONUŞMA VE DİNLEME BECERİLERİNE
İLİŞKİN SINIF ÖĞRETMENLERİNİN
YAKLAŞIMLARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Umut ÇELİK**

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Mustafa Onur KAN**

Hatay-2020

**T.C.
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANA BİLİM DALI**

**TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİ ÖĞRENCİLERİN
KONUŞMA VE DİNLEME BECERİLERİNE
İLİŞKİN SINIF ÖĞRETMENLERİNİN
YAKLAŞIMLARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Umut ÇELİK**

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Mustafa Onur KAN**

Hatay-2020

ONAY

UMUT ÇELİK tarafından hazırlanan "*TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİ ÖĞRENCİLERİN KONUŞMA VE DİNLEME BECERİLERİNE İLİŞKİN SINIF ÖĞRETMENLERİNİN YAKLAŞIMLARI*" adlı bu çalışma jüri tarafından lisansüstü öğretim yönetmeliğinin ilgili maddelerine göre değerlendirilip oybirliği / oyçokluğu ile *TEMEL EĞİTİM ANA BİLİM DALINDA YÜKSEK LİSANS TEZİ* olarak kabul edilmiştir.

10/12/2019

Jüri Üyeleri	İmza
Doç. Dr. Mustafa Onur KAN (Tez Danışmanı- Başkan)	
Doç. Dr. Bülent ARI (Üye)	
Dr. Öğr. Üyesi İdris KAYA (Üye)	

Umut ÇELİK tarafından hazırlanan "*Türkiye'deki Suriyeli Öğrencilerin Konuşma Ve Dinleme Becerilerine İlişkin Sınıf Öğretmenlerinin Yaklaşımları*" adlı tez çalışmasının yukarıda imzaları bulunana jüri üyelerince kabul edildiğini onaylım.

Doç. Dr. Mustafa Onur KAN
Enstitü Müdürü

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile bu tezde yer alan bilgilerin tamamının akademik kurallara ve etik ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Söz konusu kural ve ilkelerin gereği olarak tezde yararlandığım eserlerin tamamına uygun bir şekilde atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.

10/12/2019

Umut ÇELİK

ÖNSÖZ

Bu araştırmada Türkiye’de ilkokulda öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin konuşma ve dinleme becerilerine ilişkin öğretmen görüşleri incelenmiştir. Araştırma beş bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde problem durumu, araştırmanın amacı, önemi ve tanımlar yer almaktadır. Çalışmanın ikinci bölümü, araştırmanın kuramsal bölümünü oluşturmaktadır. İkinci bölümde Türkiye’deki Suriyeli misafirler, yabancı dil öğretimi, Türkiye’de öğrenim gören Suriyeli çocuklar, PICTES, dört temel dil becerisi, konuşma ve dinleme becerisi yer almaktadır. Üçüncü bölüm araştırmanın yöntem kısmını oluşturmaktadır. Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, verilerin toplanması ve çözümlenmesi yer almaktadır. Dördüncü bölüm bulgular kısmıdır. Bu bölümde Suriyeli öğrencilerin konuşma ve dinleme becerilerine yönelik bulgular yer almaktadır. Beşinci bölümde sonuç ve tartışma yer almaktadır.

Suriyeli öğrencilerin konuşma ve dinleme becerilerine yönelik öğretmen görüşlerinin belirlenmesinin amaçlandığı bu çalışmanın yapılış sürecinde bana ışık olan, fikir ve düşünceleriyle desteğini bir an olsun eksik etmeyen değerli hocam Doç. Dr. Mustafa Onur KAN’ a sonsuz teşekkür ve saygılarımı sunarım.

Hayatımın her anında yanımda olan eşim Sümbül’e, dünyalar tatlısı kızım Elif Naz’a, tez sürecinde dünyaya gelerek bana güç katan oğlum Halil Ayaz’a, babam İsmail ÇELİK’e desteğini esirgemeyen Altınözü İlçe Milli Eğitim Müdürü Mehmet GÜNER’e sonsuz şükranlarımı sunarım.

Umut ÇELİK

TÜRKİYE’DEKİ SURIYELİ ÖĞRENCİLERİN KONUŞMA VE DİNLEME BECERİLERİNE İLİŞKİN SINIF ÖĞRETMENLERİNİN YAKLAŞIMLARI

Yüksek Lisans Tezi, Umut ÇELİK
Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2020
Danışman: Doç. Dr. Mustafa Onur KAN

ÖZET

Bu araştırmanın amacı Suriyeli öğrencilerin konuşma ve dinleme becerilerine ilişkin sınıf öğretmenlerinin yaklaşımlarını belirlemektir. Olgubilim modelinde tasarlanan araştırmanın çalışma grubunu Hatay ili Altınözü ilçesinde görev yapan ve sınıfında Suriyeli öğrenci bulunan 30 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Söz konusu formda 18 açık uçlu soru yer almaktadır. Elde edilen veriler betimsel analiz tekniği ile çözümlenmiştir.

Araştırma sonucunda sınıf öğretmenlerinin Suriyeli öğrencilerin Türkçe konuşma ve dinleme becerilerini yeterli seviyede görmedikleri, 2018 Türkçe Öğretim Programının Suriyeli öğrencilere yönelik yetersiz buldukları ve programın güncellenmesi gerektiğini düşündükleri belirlenmiştir. Aynı zamanda öğretmenler, Suriyeli öğrencilerin Türkçe konuşma ve dinleme becerilerine yönelik ilgilerinin yeterli olmadığını, ders kitaplarının yetersiz kaldığını, öğretmenlerin daha fazla etkinlik ve materyal kullanmaları gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca öğretmenlerin Suriyeli öğrencilerin Türkçe konuşma ve dinleme becerilerini geliştirmeye yönelik çözüm önerileri belirlenmiştir.

ANAHTAR KELİMELER

Türkçe, konuşma, dinleme, öğretmen, dil becerisi

**TEACHERS' VIEWS ON SPEAKING AND LISTENING SKILLS OF
STUDENTS WHO MIGRATED FROM SYRIA**

**Master's Thesis, Umut ÇELİK
Social Sciences Institute, 2020
Supervisor: Assoc. Prof. Mustafa Onur KAN**

ABSTRACT

The aim of this study is to determine the opinions of classroom teachers about the listening and speaking skills of Syrian students. This research using a phenomenology screening model and the study group consisted of 30 classroom teachers who work in the Altınözü district of Hatay and have Syrian students in their class. As a data collection tool, semi-structured interview form developed by the researcher was used. There are 18 open-ended questions in this form. The obtained data were analyzed by descriptive analysis technique.

As a result of the research, it was determined that the Turkish listening and speaking skills of Syrian students are not sufficient, the curriculum is inadequate for Syrian students and the 2018 Turkish Program needs to be updated. At the same time, it was determined that the interest of Syrian students in Turkish speaking and listening skills is not sufficient and teachers who have insufficient textbooks should use more activities and materials. In addition, the solution suggestions of the teachers for improving Syrian students' Turkish speaking and listening skills were determined.

KEYWORDS

Turkish, Speaking, listening, teacher, language skill

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT	ii

BİRİNCİ BÖLÜM

1.GİRİŞ.....	1
1.1.Problem Durumu	1
1.2.Araştırmanın Önemi.....	9
1.3.Araştırmanın Amacı.....	9
1.4.Tanımlar	10
1.5. İlgili Araştırmalar.....	11

İKİNCİ BÖLÜM

2.KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	14
2.1.Türkiye’deki Suriyeli Misafirler	14
2.2. Yabancı Dil Öğretimi	15
2.3.Türkiye’de Öğrenim Gören Suriyeli Çocuklar	16
2.4. Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi (PICTES)	17
2.5.Dört Temel Dil Becerisi.....	17
2.6.Dinleme	18
2.6.1. Dinleme Türleri.....	20
2.6.2. Etkili Dinleme.....	21
2.7.Konuşma.....	22
2.7.1. Etkili Konuşma Becerisi.....	24

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.YÖNTEM	27
3.1.Araştırmanın Modeli	27
3.2.Çalışma Grubu	27
3.3.Verilerin Toplanması.....	28
3.4.Verilerin Çözümlemesi.....	28

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.BULGULAR	29
4.1. Konuşma Becerisine Yönelik Bulgular	29
4.1.1. Türkiye’de İlkokulda Öğrenim Gören Suriyeli Öğrencilerin Konuşma Becerilerine İlişkin Mevcut Durumlarına Yönelik Bulgular	29
4.1.2. Suriyeli Öğrencilerin Konuşma Becerilerine İlişkin Karşılaştıkları Sorunlara Yönelik Bulgular	30
4.1.3. Suriyeli Öğrencilerin Konuşma Becerilerine İlişkin Yaklaşımlarına Yönelik Bulgular	31
4.1.4. Suriyeli Öğrencilerin Konuşma Becerilerine İlişkin Kitap ve Etkinliklere Yönelik Bulgular	32
4.1.5. Suriyeli Öğrencilerin Konuşma Becerilerine İlişkin 2018 Türkçe Öğretim Programına Yönelik Bulgular	33
4.1.6. Suriyeli Öğrencilerin Konuşma Becerilerine İlişkin Etkili Öğretim Yöntemlerine Yönelik Bulgular	34
4.1.7. Suriyeli Öğrencilerin Konuşma Becerilerine İlişkin Materyal/Etkinliklere Yönelik Bulgular	34
4.1.8. Suriyeli Öğrencilerin Konuşma Becerilerine İlişkin Değerlendirme Yöntemine Yönelik Bulgular	35
4.1.9. Suriyeli Öğrencilerin Konuşma Becerilerinin Etkili Kazandırılmasına Yönelik Öğretmen Önerileri ile İlgili Bulgular	36

4.2. Dinleme Becerisine Yönelik Bulgular	37
4.2.1. Türkiye’de İlkokulda Öğrenim Gören Suriyeli Öğrencilerin Dinleme Becerilerine İlişkin Mevcut Durumlarına Yönelik Bulgular	37
4.2.2. Suriyeli Öğrencilerin Dinleme Becerilerine İlişkin Karşılaştıkları Sorunlara Yönelik Bulgular	38
4.2.3. Suriyeli Öğrencilerin Dinleme Becerilerine İlişkin Öğrencilerin Yaklaşımlarına Yönelik Bulgular	39
4.2.4. Suriyeli Öğrencilerin Dinleme Becerilerine İlişkin Kitap ve Etkinliklere Yönelik Bulgular	41
4.2.5. Suriyeli Öğrencilerin Dinleme Becerilerine İlişkin 2018 Türkçe Öğretim Programına Yönelik Bulgular	41
4.2.6. Suriyeli Öğrencilerin Dinleme Becerilerine İlişkin Etkili Öğretim Yöntemlerine Yönelik Bulgular	42
4.2.7. Suriyeli Öğrencilerin Dinleme Becerilerine İlişkin Materyal/Etkinliklere Yönelik Bulgular	43
4.2.8. Suriyeli Öğrencilerin Dinleme Becerilerine İlişkin Değerlendirme Yöntemine Yönelik Bulgular	44
4.2.9. Suriyeli Öğrencilerin Dinleme Becerilerinin Etkili Kazandırılmasına Yönelik Öğretmen Önerileri ile İlgili Bulgular	45

BEŞİNCİ BÖLÜM

5.TARTIŞMA VE SONUÇ	46
KAYNAKÇA	52

EKLER

Ek-1: Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu.....	56
Ek-2: Araştırma İzni Belgesi	58

TABLÖLÖR LİSTESİ

Tablo 1: Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler	1
Tablo 2: Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin İlk 10 İle Göre Dağılımı	2
Tablo 3: Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Geçici Barınma Merkezlerine Göre Dağılımı	3
Tablo 4: Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin İllere Göre Dağılımı	5
Tablo 5: Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin Yaş ve Cinsiyet Dağılımı.....	7

KISALTMALAR LİSTESİ

MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
TDK	Türk Dil Kurumu
TÖMER	Türkçe ve Yabancı Dil Uygulama ve Araştırma Merkezi
GEM	Geçici Eğitim Merkezi
PİCTES	Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi

BİRİNCİ BÖLÜM

1.GİRİŞ

Bu bölümde, problem durumu, araştırmanın önemi, amacı, tanımlar ve ilgili araştırmalar yer almaktadır.

1.1.Problem Durumu

Suriye’de 2011 yılında başlayan iç savaş ile birlikte milyonlarca Suriyeli başka ülkelere gitmek zorunda kalmıştır. Suriye’deki iç savaştan dolayı Suriyeli halkın ülkelerinden ayrılarak gittiği ülkelerin başında Türkiye gelmektedir. Türkiye’de 2019 yılı itibariyle 3,6 milyondan fazla kayıtlı Suriyeli misafir yaşamaktadır (UNHCR, 2019). Türkiye’de 1,7 milyon 18 yaş altı Suriyeli çocuk yaşamaktadır (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü,2019). Bu veriler Suriyeli öğrencilerin eğitiminin önemini ortaya koymaktadır. Türkiye’ye Suriye’de başlayan savaş nedeniyle gelen ve ülkemizde yaşayan Suriyelilere ait veriler Tablo 1, Tablo 2, Tablo 3, Tablo 4 ve Tablo 5’te yer almaktadır.

Tablo 1

Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler

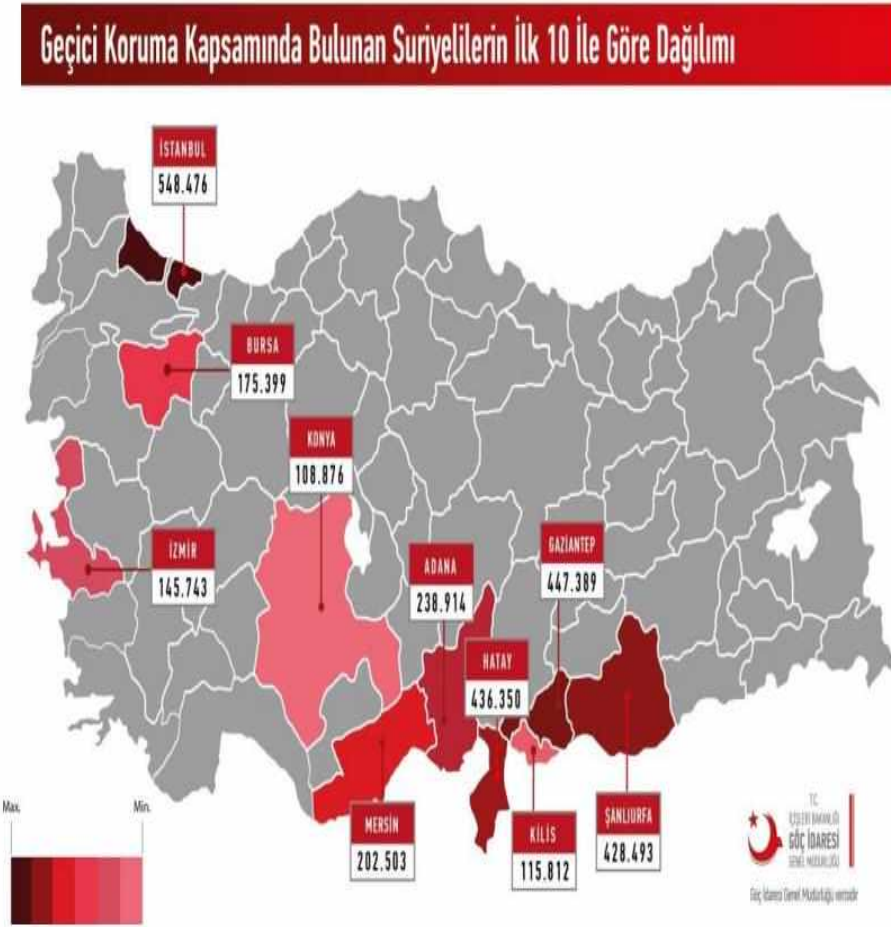

(Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2019)

Tablo 1'e göre Suriye'de iç savaşın başladığı 2011 yılından 2019 yılına kadar Suriye'den Türkiye'ye gelen Suriyeli misafirlerin sayısı yıllara göre incelendiğinde sürekli bir artış görülmektedir. 2013 yılına bakıldığında önceki yıla göre Türkiye'de yaşayan Suriyeli misafirlerin sayısı yaklaşık 16 katına çıktığı görülmektedir. En fazla artış 2013-2014 yılları arasında görülmektedir. 2013 yılında Türkiye'de yaşayan Suriyeli misafir sayısı 224 bin 655 iken bu sayı 2014 yılında 1 milyon 519 bin 286'ya çıkmıştır. Tabloya bakıldığında 2018 yılına göre Suriye'den Türkiye'ye göç eden kişi sayısı 2019 yılında 30 bin 981 kişi artarak Türkiye'deki Suriyelilerin sayısı 3 milyon 654 bin 173 kişiyi bulmuştur. Türkiye'de yaşayan Suriyeli misafirlerin sayısı, Türkiye İstatistik Kurumu (2019) verilerine göre 82 milyon 3 bin 882 kişi olarak belirlenen Türkiye nüfusunun yaklaşık % 23'ünü oluşturmaktadır.

Tablo 2

Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin İlk 10 İle Göre Dağılımı

Tablo 2'de Türkiye'de en çok bulunan 10 ildeki Suriyeli misafir sayıları

verilmiştir. Türkiye’de Suriyeli misafirlerin en çok yaşadığı il İstanbul olurken, 447 bin 389 kişi ile Gaziantep ikinci, 436 bin 350 kişi ile Hatay üçüncü sırada yer almaktadır. Tabloya bakıldığında 428 bin 493 kişi ile Şanlıurfa dördüncü, 238 bin 914 kişi ile Adana beşinci, 202 bin 503 kişi ile Mersin altıncı, 175 bin 399 kişi ile Bursa yedinci, 145 bin 743 kişi ile İzmir sekizinci, 115 bin 812 kişi ile Kilis dokuzuncu ve 108 bin 876 kişi ile Konya son sırada yer almaktadır.

Tablo 3

Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Geçici Barınma Merkezlerine Göre Dağılımı

**GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDAKİ SURIYELİLERİN GEÇİCİ
BARINMA MERKEZLERİNE GÖRE DAĞILIMI
(5 İLDE 7 BARINMA MERKEZİ)**

İL	GBM ADI	GBM MEVCUDU	TOPLAM MEVCUT
ADANA (1)	Sarıçam	17.654	17.654
KİLİS (1)	Elbeyli	9.941	9.941
KAHRAMANMARAŞ (1)	Merkez	11.468	11.468
HATAY (3)	Altınözü	2.687	11.238
	Yayladağı	4.334	
	Apaydın	4.217	
OSMANİYE (1)	Cevdetiye	13.700	13.700
Toplam		64.001	
GEÇİCİ BARINMA MERKEZLERİ DIŞINDA BULUNAN SURIYELİ SAYISI		3.590.172	

*22.08.2019 itibarıyla

Tablo 3'e bakıldığında 2011 yılında Suriye'de başlayan savaş nedeniyle Türkiye'ye gelen Suriyeli misafirlerin barınması için Adana, Kilis, Kahramanmaraş, Hatay ve Osmaniye olmak üzere 5 ilde 7 barınma merkezi olduğu görülmektedir. Tabloda yer alan geçici barınma merkezlerinde toplam 64 bin Suriyeli misafir yaşamaktadır. 3 milyon 590 bin 172 Suriyeli misafir ise geçici barınma merkezleri dışında yaşamaktadır. Jalbout (2015), Türkiye'de Suriyeli misafirlerin oldukça fazla olduğunu ve Türkiye'nin uzun bir süreç içerisinde Suriyeli çocuklara verilecek eğitim masraflarını finanse ettiğini ve yönelttiğini ifade etmiştir. Göç İdaresi Müdürlüğünün verilerine göre Türkiye'de bulunan Suriyeli misafirlerin büyük bir çoğunluğu barınma merkezleri dışında yani yerleşim yerlerinde yaşadıkları görülmektedir (Göç İdaresi Müdürlüğü, 2019).

Tablo 4

Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin İllere Göre Dağılımı

GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDAKİ SURIYELİLERİN İLLERE GÖRE DAĞILIMI

ÜLKEMİZDE GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDA BULUNAN SURIYELİLERİN DAĞILIMI 22.08.2019 ALFABETİK)									
İL SIRA	İLLER	KAYIT EDİLEN	NÜFUS	İL NÜFUSU İLE KARŞILAŞTIRMA YÜZDESİ	İL SIRA	İLLER	KAYIT EDİLEN	NÜFUS	İL NÜFUSU İLE KARŞILAŞTIRMA YÜZDESİ
1	ADANA	238.914	2.220.125	10,76%	42	KAHRAMANMARAŞ	92.526	1.144.851	8,08%
2	ADIYAMAN	25.946	624.513	4,15%	43	KARABÜK	859	248.014	0,35%
3	AFYON	7.568	725.568	1,04%	44	KARAMAN	757	251.913	0,30%
4	AĞRI	1.069	539.657	0,20%	45	KARS	178	288.878	0,06%
5	AKSARAY	3.004	412.172	0,73%	46	KASTAMONU	2.217	383.373	0,58%
6	AMASYA	739	337.508	0,22%	47	KAYSERİ	79.650	1.389.680	5,73%
7	ANKARA	93.465	5.503.985	1,70%	48	KIRIKKALE	1.611	286.602	0,56%
8	ANTALYA	1.801	2.426.356	0,07%	49	KIRKLARELİ	2.714	360.860	0,75%
9	ARDAHAN	121	98.907	0,12%	50	KIRŞEHİR	1.396	241.868	0,58%
10	ARTVİN	35	174.010	0,02%	51	KİLİS	115.812	142.541	81,25%
11	AYDIN	7.957	1.097.746	0,72%	52	KOCAELİ	57.946	1.906.391	3,04%
12	BALIKESİR	4.641	1.226.575	0,38%	53	KONYA	108.876	2.205.609	4,94%
13	BARTIN	131	198.999	0,07%	54	KÜTAHYA	838	577.941	0,14%
14	BATMAN	22.365	599.103	3,73%	55	MALATYA	28.676	797.036	3,60%
15	BAYBURT	25	82.274	0,03%	56	MANİSA	14.488	1.429.643	1,01%
16	BİLECİK	595	223.448	0,27%	57	MARDİN	87.572	829.195	10,56%
17	BİNGÖL	1.046	281.205	0,37%	58	MERSİN	202.503	1.814.468	11,16%
18	BİTLİS	1.026	349.396	0,29%	59	MUĞLA	15.139	967.487	1,56%
19	BOLU	2.587	311.810	0,83%	60	MUŞ	1.459	407.992	0,36%
20	BURDUR	8.707	269.926	3,23%	61	NEVŞEHİR	9.848	298.339	3,30%
21	BURSA	175.399	2.994.521	5,86%	62	NİĞDE	4.729	364.707	1,30%
22	ÇANAKKALE	6.051	540.662	1,12%	63	ORDU	684	771.932	0,09%
23	ÇANKIRI	546	216.362	0,25%	64	OSMANIYE	50.934	534.415	9,53%
24	ÇORUM	2.637	536.483	0,49%	65	RİZE	971	348.608	0,28%
25	DENİZLİ	12.536	1.027.782	1,22%	66	SAKARYA	16.303	1.010.700	1,61%
26	DIYARBAKIR	33.191	1.732.396	1,92%	67	SAMSUN	5.908	1.335.716	0,44%
27	DÜZCE	1.895	387.844	0,49%	68	SİİRT	4.093	331.670	1,23%
28	EDİRNE	1.045	411.528	0,25%	69	SİNOP	140	219.733	0,06%
29	ELAZIĞ	13.909	595.638	2,34%	70	SİVAS	4.064	646.608	0,63%
30	ERZİNCAN	101	236.034	0,04%	71	ŞANLIURFA	428.493	2.035.809	21,05%
31	ERZURUM	1.157	767.848	0,15%	72	ŞIRNAK	15.027	524.190	2,87%
32	ESKİŞEHİR	4.921	871.187	0,56%	73	TEKİRDAĞ	14.541	1.029.927	1,41%
33	GAZİANTEP	447.389	2.028.563	22,05%	74	TOKAT	1.023	612.646	0,17%
34	GİRESUN	169	453.912	0,04%	75	TRABZON	3.273	807.903	0,41%
35	GÜMÜŞHANE	115	162.748	0,07%	76	TUNCELİ	54	88.198	0,06%
36	HAKKARİ	5.294	286.470	1,85%	77	UŞAK	2.349	367.514	0,64%
37	HATAY	436.350	1.609.856	27,10%	78	VAN	2.140	1.123.784	0,19%
38	İĞDIR	86	197.456	0,04%	79	YALOVA	3.840	262.234	1,46%
39	ISPARTA	6.702	441.412	1,52%	80	YOZGAT	4.492	424.981	1,06%
40	İSTANBUL	548.476	15.067.724	3,64%	81	ZONGULDAK	596	599.698	0,10%
41	İZMİR	145.743	4.320.519	3,37%					

(Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2019)

Tablo 4'teki verilere göre Suriyeli misafirler Türkiye'nin bütün illerinde

yaşamaktadır. Yani 81 ilin tamamında Suriyeli misafirlerin bulunduğu görülmektedir. Tabloya bakıldığında Türkiye’de yaşayan Suriyeli misafirlerin en fazla olduğu şehir İstanbul iken en az olduğu şehir 25 kişi ile Bayburt’tur. Tabloya göre Suriyeli misafirlerin en fazla bulunduğu İstanbul’da 548 bin 476 Suriyeli yaşamakta olup bu sayı İstanbul nüfusunun % 3,64’ünü oluşturmaktadır. İstanbul’u 447 bin 389 ile Gaziantep 2.sırada takip ederken, 436 bin 350 Suriyeli misafir ile Şanlıurfa üçüncü sırada yer almaktadır. Tabloda dikkat çeken verilerin başında ise Kilis gelmektedir. 142 bin 541 nüfusa sahip Kilis ilinde 115 bin 812 Suriyeli misafir yaşamaktadır. Yani Kilis’te yaşayan Suriyeli misafirlerin sayısı Kilis nüfusunun %81,25’ini oluşturmaktadır. 1 milyon 609 bin 856 nüfusa sahip Hatay ilinde 436 bin 350 Suriyeli misafir yaşamaktadır. Bu sayı Hatay nüfusunun % 27,10’unu oluşturmaktadır. Suriyeli misafir nüfusu fazla olan illerin çoğunda geçici barınma merkezi bulunmaktadır. Bu da dağılımı doğrudan etkilemektedir.

Tablo 5

Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin Yaş ve Cinsiyet Dağılımı

**GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDA BULUNAN SURİYELİLERİN
YAŞ VE CİNSİYET DAĞILIMI**

YAŞ	ERKEK	KADIN	TOPLAM
TOPLAM	1.980.257	1.673.916	3.654.173
0-4	282.154	263.371	545.525
5-9	255.176	240.262	495.438
10-14	200.052	185.306	385.358
15-18	150.830	123.421	274.251
19-24	321.159	229.987	551.146
25-29	206.155	146.721	352.876
30-34	169.855	124.591	294.446
35-39	120.110	94.797	214.907
40-44	79.267	70.024	149.291
45-49	58.744	55.916	114.660
50-54	47.465	45.441	92.906
55-59	33.056	33.347	66.403
60-64	23.066	23.767	46.833
65-69	15.141	15.769	30.910
70-74	8.509	9.162	17.671
75-79	4.718	5.937	10.655
80-84	2.621	3.271	5.892
85-89	1.421	1.876	3.297
90+	758	950	1.708

*22.08.2019 itibarıyla

(Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2019)

Tablo 5'te Türkiye'de yaşayan Suriyeli misafirlerin cinsiyet dağılımı incelendiğinde erkek sayısının kadın sayısından fazla olduğu görülmektedir. Bu fark 306 bin 341'dir. Diğer yaş gruplarındaki cinsiyet dağılımlarına bakıldığında büyük bir fark bulunmamaktadır. Yani tüm yaş gruplarında kadın ve erkek sayılarının birbirine yakın olduğu görülmektedir. Tabloya göre Türkiye'de 18 yaş altı 1 milyon 700 bin 572 Suriyeli çocuk yaşamaktadır. Bu sayı Türkiye'de yaşayan toplam Suriyeli misafir sayısının yaklaşık yarısını oluşturmaktadır. Tabloya bakıldığında Türkiye'de ilkökul çağında 5-9 yaş arasında 495 bin 338 Suriyeli çocuk yaşamaktadır. Bu oran Türkiye'de yaşayan toplam Suriyeli misafirlerin % 7,37'sini oluşturmaktadır. Tablodaki yaş dağılımlarına bakıldığında en fazla yaş aralığı 551 bin 146 ile 19-24 olarak görülmektedir.

Türkiye'de yaşayan Suriyelilerin Türk eğitim sistemine entegre edilmesi kapsamında 2016-2017 eğitim öğretim dönemi itibarıyla Suriyeli çocuklar resmi okullara yönlendirilmiştir. Bu kapsamda birinci, beşinci ve dokuzuncu sınıf öğrencilerinin resmi okullara kayıtları zorunlu tutulmuştur. Yani savaştan dolayı ülkemize sığınan Suriyeli öğrenciler artık devlet okullarında Türk öğrencilerle birlikte eğitim görmektedir. Böylece Suriyeli öğrenciler için açılan Geçici Eğitim Merkezlerinde (GEM) öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin Türkçe eğitimi alarak bir üst sınıfta devlet okullarına kaydedilmesi zorunlu tutulmuştur.

Türkiye'de öğrenim gören Suriyeli öğrenciler Türk öğrencilerle aynı sınıflarda öğrenim görmektedir. Geçici Eğitim Merkezlerinin kademeli olarak kapatılması kararından sonra bu süreç hızlanmış ve Suriyeli öğrencilere yönelik Türkçe öğretime ağırlık verilmiştir. Suriyeli öğrencilere Türkçe öğrenmeleri için ücretsiz kurslar açılmıştır. Suriyeli öğrencilere Türkçe öğretiminde de dört temel dil becerisi önemli bir yere sahiptir. 2018 Türkçe Öğretim Programında dört temel dil becerisinin geliştirilmesinin önemi vurgulanmıştır. Milli Eğitim Bakanlığını tarafından hazırlanan 2018 Türkçe Öğretim Programında dört temel dil becerisinin kazandırılmasında tek bir öğrenme öğretme yaklaşımının yanlış olduğu, farklı öğretim yöntem ve tekniklerinin bir arada ve dengeli şekilde kullanılmasının gerekliliği ifade edilmiştir. (MEB,2018)

Türkiye'de öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin dil öğrenme ihtiyaçlarının belirlenmesi ve bu ihtiyaçlardan yola çıkarak öğretimin programlanması ve yürütülmesi, Türkiye'de yaşayan Suriyeli öğrencilerin hayata uyum sağlaması bakımından önem taşımaktadır (Büyükkiz ve Çangal, 2016: 1417). Türkiye'de Geçici

Eğitim Merkezlerinin kademeli olarak kapatılmasıyla birlikte ilkokullarda Suriyeli ğrenciler öğrenim görmeye başlamıştır. Bu süreçte Suriyeli ğrenciler ana dilinin Türkçe olmamasından ötürü uyum sorunu yaşamışlardır. Bu nedenle Türkiye’de öğrenim gören Suriyeli ğrencilerin Türkçe ğrenmesi büyük bir önem taşımaktadır.

1.2.Araştırmanın nemi

Milli Eğitim Bakanlığı Türkiye’de öğrenim gören Suriyeli ğrencilerin Türk halkıyla uyum sağlamaları ve okuldaki başarılarının artması amacıyla Türkçe ğretimine büyük önem göstermektedir. Okullarda ve Halk Eğitim Merkezlerinde Suriyeli ğrencilere Türkçe ğretimine yönelik açılan kurslar bu önemin varlığını desteklemektedir.

Birey, anne karnında işitmeye, dünyaya geldikten sonra konuşmaya, eğitim aldıktan sonra da okuma ve yazmaya başlar. Toplumların kültürleri konuşma ve yazma ile nesillere aktarılır nesiller de dinleme ve okuma ile bu mesajları anlamlandırmaya çalışır. Dört temel dil becerisi gelişmiş olan öğrenciler okulun yanı sıra sosyal yaşamlarında da avantaj sağlamaktadır. Bu durum Suriyeli ğrencilerin Türkiye’deki Türk öğrencilerle kaynaşması ve okula uyum sağlaması açısından önem arz etmektedir. Bu alışma ile Suriyeli ğrencilerin temel dil becerilerinden konuşma ve dinleme becerilerine dair ğretmen yaklaşımlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Alanyazında Suriyeli ğrencilerin temel dil becerilerine yönelik yeterli sayıda çalışma bulunmamaktadır. Bu alışma sınıfında Suriyeli ğrenci bulunan sınıf ğretmenlerinin söz konusu öğrencilerin konuşma ve dinleme becerilerinde yaşadığı problemleri tanımlamasına ve bu problemlere yönelik zm nerileri geliştirmesi yönünden alanyazına katkı sunması ve öğretmenlere söz konusu becerilerin geliştirilmesine dair bir farkındalık oluşturması hususunda önem arz etmektedir.

1.3.Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın genel amacı Suriyeli ğrencilerin konuşma ve dinleme becerilerine ilişkin sınıf ğretmenlerinin yaklaşımlarını belirlemektir. Bu genel amaca bağlı olarak araştırmanın alt amaçları şu şekildedir:

1. Türkiye’de ilkokulda öğrenim gören Suriyeli ğrencilerin dinleme/konuşma becerilerine ilişkin mevcut durumlarının belirlenmesi

2. Türkiye’de ilkokulda öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin dinleme/konuşma becerilerine ilişkin öğretmenlerin karşılaştıkları sorunların belirlenmesi
3. Türkiye’de ilkokulda öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin dinleme/konuşma becerilerine ilişkin yaklaşımlarının belirlenmesi
4. Türkiye’de ilkokulda öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin dinleme/konuşma becerileriyle ilgili kitap ve etkinlikler hakkında öğretmen görüşlerinin belirlenmesi
5. Türkiye’de ilkokulda öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin dinleme/konuşma becerileriyle ilgili 2018 Türkçe öğretim programı hakkında öğretmen görüşlerinin belirlenmesi
6. Türkiye’de ilkokulda öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin dinleme/konuşma becerileriyle ilgili öğretmenlerin kullandığı etkili öğretim yöntemlerinin belirlenmesi
7. Türkiye’de ilkokulda öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin dinleme/konuşma becerileriyle ilgili öğretmenlerin kullandığı materyal/etkinliklerin belirlenmesi
8. Türkiye’de ilkokulda öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin dinleme/konuşma becerileriyle ilgili kullandıkları değerlendirme yöntemlerinin belirlenmesi
9. Türkiye’de ilkokulda öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin dinleme/konuşma becerilerinin etkili kazandırılmasına yönelik öğretmenlerin önerilerinin belirlenmesi

1.4.Tanımlar

Konuşma: “Konuşma, zihinsel gelişim, kişilik oluşumu ve toplumsal ilişkilerin bir yansıtıcısıdır.” (Sever, 2000:19).

Dinleme: “Konuşan ya da sesli okuyan bir kişinin vermek istediği sözlü mesajları doğru olarak anlayabilme etkinliğidir” (Özbay, 2005: 11).

Dil: “Dil insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta, kendisine mahsus kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş içtimaî bir müessesedir.” (Ergin, 2009: 3).

Yabancı dil: “Ana dilin dışında olan dillerden her biri” (Türk Dil Kurumu,

2019).

Yabancı Dil Öğrenimi: Kişinin ana dili dışında başka bir dil ve kültürle tanışması demektir (Barın, 2004:20).

1.5. İlgili Araştırmalar

Cin (2018), “Suriyeli Öğrencilere Eğitim Veren Sınıf Öğretmenlerinin Yaşadıkları Sorunlar ve Psikolojik Sağlamlılık Düzeyi” adlı çalışmasında sınıfında Suriyeli öğrencilerle sorun yaşayan öğretmenlerin oranı %54 olarak belirlenmiştir. En sık rastlanan sorunun dil sorunu olduğu ve sınıfında sorun yaşamayan öğretmenlerin psikolojik sağlamlığının, sorun yaşayanlara göre anlamlı olarak daha yüksek olduğu saptanmıştır. Elde edilen veriler çalışmaya katılan her iki öğretmenden birinin bu konuda sorun yaşadığını desteklemektedir. Bu öğretmenlerin hem psikolojik sağlamlık hem de bu öğrencilere eğitim verme becerilerinin desteklenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Dorman (2014)’ın Türkiye’de yaşayan Suriyeli öğrencilere yönelik yaptığı araştırmanın amacı, kamp dışında yaşayan Suriyeli misafirlere tanınan eğitim olanaklarının, bu olanakların verimliliğinin, Suriyeli öğrencilerin eğitim sürecinde karşılaştıkları sorunların ve yaşadıkları psikolojik durumlardan ötürü oluşan ihtiyaçlarının ortaya konulmasını sağlamaktır. Araştırma hem nicel hem de nitel araştırma yöntemlerini barındırmaktadır. Araştırmanın nitel kısmında Millî Eğitim Bakanlığı ile uluslararası örgütlerden, uluslararası sivil toplum kuruluşlarından ve Türkiye’deki Suriyelilerle çalışan sivil toplum kuruluşlarından toplam 19 kişi ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Araştırmanın nicel verileri yapılan anketlerle toplanmıştır ve bu anketlere 50 Türk, 50 Suriyeli olmak üzere 100 kişi katılmıştır. Suriyeli öğrencilerin şehirlerde okula devam oranının düşük seviyede olduğu, dil engelinin eğitim kalitesini düşürdüğü, ilkökul kademesinden sonraki kademelerde öğrencilerin okula katılım oranının gittikçe düştüğü belirlenmiştir. Bununla birlikte Suriyeli öğrencilerin eğitim sürecinde karşılaştıkları engellerin dil sıkıntısı, maddi sorunlar, okula kayıt sorunları, sınıf mevcudunun fazla olması ve okulun yaşadıkları eve uzak olması ifade edilmiştir. Ayrıca Suriyeli öğrencilerin ve Suriyeli öğrencilerle çalışan eğitimcilerin psikolojik desteğe ihtiyaç duyduğu ve Türkiye’de bulunan Suriyeli kızların maddi imkânsızlıklar nedeniyle erken evlendirildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Gültutan (2019), sınıf öğretmenleriyle yaptığı çalışmada Suriyeli öğrencilerin yazma becerilerine ilişkin araştırma sonucunda Türkiye’de ilkökulda öğrenim gören

Suriyeli öğrencilerin yazma becerisinin genel olarak düşük düzeyde olduğu belirlenmiştir. Aynı zamanda mevcut programın faydalı fakat yetersiz olduğu, yazma sürecinde birçok sorunla karşılaşıldığı ve en önemli sorunun kelime hazinesi yetersizliği ve kelimelerin Türkçe karşılıklarını bilmeme gibi söz varlığı problemleri olduğu belirlenmiştir. Karşılaşılan sorunlara yönelik öğretmenlerin çeşitli yöntem/teknik, etkinlik/materyal kullandıkları, Suriyeli öğrencilerin yazma becerisini daha etkili kazandırmaya yönelik okula başlamadan önce öğrencilerin Türkçe eğitimi alması gerektiği başta olmak üzere öğretmenlerin çeşitli önerilerinin olduğu belirlenmiştir.

Aykırı (2017) “Sınıf Öğretmenlerinin Sınıflarındaki Suriyeli Öğrencilerin Eğitim Durumlarına İlişkin Görüşleri” adlı çalışmanın sonucunda sınıf öğretmenlerinin büyük bir çoğunluğunun Suriyeli öğrencilerin eğitimine yönelik herhangi bir eğitim almadıklarını ifade etmiştir. Aynı zamanda sınıf öğretmenlerinin Suriyeli öğrencilere yönelik eğitim almak istedikleri, Suriyeli öğrencilerle olumlu iletişim kurdukları, öğrencilerin velileri ile olumsuz iletişim kurdukları, öğrencilerin eğitim öğretim durumlarının olumsuz olduğu, kişi ve kurumlardan destek almadıkları görülmüştür.

Keskinkılıç Kara ve Şentürk Tüysüzler (2017) misafir öğrencilerin eğitim sürecine ilişkin yönetici, öğretmen ve veli görüşlerinin alındığı çalışmada yaşanan en büyük sorunun öğrencilerin Türkçe bilmemekten kaynaklı iletişim sorunu olduğu, sorunlara yönelik ek Türkçe kursu, hazırlık sınıfı gibi uygulamaların 7 gerçekleştirilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Aynı zamanda velilerle yaşanan iletişim sorunları için de okullarda yetişkinleri kapsayacak Türkçe kurslarının düzenlenebileceğini belirtmişlerdir. Yılmaz (2007), “Türkçe Öğretiminde Dinleme Becerisini Geliştirmeye Yönelik Önerilen Etkinliklerin Değerlendirilmesi” adlı çalışmasında dinleme becerisini geliştirmeye yönelik etkinlikler değerlendirilmiş ve araştırma sonucunda önerilen etkinliklerin uygulandığı deney grubu sınıfları, etkinliklerin uygulanmadığı kontrol grubu sınıflarına göre dinleme becerisinin gelişiminde daha başarılı olduğu görülmüştür.

Kuzu Jafari, Tonga ve Kışla (2018) sınıfında Suriyeli öğrenci bulduran 35 sınıf öğretmeni ile yaptıkları çalışmada öğretmenlerin ilkokulda okuyan Suriyeli ve Türk öğrenciler arasında kültürel çatışma yaşanmadığına inandıklarını ifade etmiştir. Ayrıca kültürlerin kaynaşmasının önündeki en büyük sorunun dil sorunu olduğunu düşündükleri, bu yüzden buldukları öğrencilerinin dil gelişimi için çalışma yaparak

oluşabilecek çatışmaları 6nlemeye 6alıştıkları, 6đrenciler arasındaki kaynaşmayı sağlamak i6in grup 6alışmaları, değerler eğitimi, sosyal faaliyetler ve 6ocuk oyunlarından faydalandıkları sonucuna ulaşılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Türkiye'deki Suriyeli Misafirler

2011'de Suriye'de başlayan iç savaş nedeniyle 22 milyon Suriyelinin yarısından fazlası evlerini, yaklaşık 5 milyondan fazlasının ülkesini terk etmesine yol açmıştır (Erdoğan, 2017). Türkiye, 1961 tarihli deklarasyonla coğrafi sınırlama istisnasını uygulayacağını ve Avrupa dışından gelenleri mülteci olarak kabul etmeyeceğini ilan ettiğinden Türkiye'de yaşayan Suriyeliler, uluslararası hukukta belirlenmiş olan "mülteci" statüsünde sayılmamaktadır. Türkiye'deki Suriyelilerin yasal statüsü, en son düzenlenen "Geçici Koruma Yönetmeliği" çerçevesinde geçici korumadır.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2019) verilerine göre, 2019 yılı itibariyle Türkiye'de yaşayan kayıtlı Suriyeli misafirlerin sayısı 3 milyon 654 bin 172'dir. 2018 yılı itibariyle 529.753 Suriyeli öğrenci Türkiye'de 2018 Türkçe öğretim programına göre öğrenim görmektedir. 2016-2017 öğretim yılında entegre edilen Türk eğitim sisteminin politikası kapsamında Türkiye'de yaşayan Suriyeli çocuklar devlet okullarına gönderilmiştir. Topçuoğlu'nun (2012) "Türkiye'de Göçmen Çocukların Profili, Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet Önerileri Hızlı Değerlendirme Araştırması Raporu"nda, göç eden çocukların göç öncesi ve göç esnasında yaşadıkları problem ve ihtiyaçları şu şekilde sıralamaktadır.

Göç öncesi yaşanan sorunlar

- Yaşadıkları tehlikeli yolculuk ve mücadele
- Maddi sıkıntılar
- Yaşam özgürlüklerinin kısıtlanması
- Asıl ihtiyaçlarının yetersiz olması
- Sağlıksız yiyecekler (Topçuoğlu, 2012).

Göç esnasında yaşanan sorunlar

- Sağlıksız yiyecekler
- Hijyenik olmayan ortamlar
- Eğitim hakkı mahrumiyeti
- Sağlıkla ilgili problemler
- Aile bireylerinden birini veya hepsini kaybetme
- Fiziksel taciz veya şiddet (Topçuoğlu, 2012).

Türkiye’de öğrenim gören Suriyeli çocuklara yönelik açılan GEM’ler, ailelere verilen maddi manevi destekler Suriyeli öğrencilerin yaşadıkları sıkıntılı süreci atlattıklarında yardımcı olmuştur. Özellikle Türkiye’de Suriyeli öğrenciler Türk öğrencilerle eşit şartlarda eğitim görmeye başlamış ve bu durum Suriyeli öğrenciler açısından GEM’lere göre daha sağlıklı bir öğrenme ortamının oluşmasını sağlamıştır.

2.2. Yabancı Dil Öğretimi

Yabancı dil geçmişten bu yana toplumların ilgisini çekmiş ve insanların yabancı dile olan ilgileri sürekli olarak artmıştır. Artan bu ilgi insanların ihtiyaçları doğrultusunda en üst seviyeye ulaşmış ve yabancı dil öğretimi çok önemli bir konu olarak karşımıza çıkmıştır (Çevik, 2006). İnsanlar yaşamlarını sürdürebilmek için çevresiyle iletişim kurmaya ihtiyaç duymaktadır. Bu nedenle insanlar geçmişten günümüze kadar yeni yerleri keşfetmeye merak duyarlar. Diğer ülkelerin kültürünü ve yaşamını, gezilecek yerlerini görme isteği devam etmektedir.

Yabancı dil, bireyin ana dili dışında herhangi bir başka dili öğrenmesidir. Yabancı dil öğreniminin zorluk seviyesi öğreneceği dile göre ve konuştuğu dile göre farklılık göstermektedir. Eğer konuştuğu ana diline yakın bir dil ise birey çok zorlanmadan yabancı dili öğrenebilir. Türkiye’de yaşayan Suriyeli misafirlerin ana dili yanında öğreneceği Türkçe onlar için dünyaya açılan bir anahtar gibidir. Geçmiş yıllara bakıldığında yabancı dil öğrenmek çok önemli bir ihtiyaç olarak görülmezken 21.yy’da teknolojinin sürekli geliştiği dünyamızda yabancı dil öğrenmek önemli bir ihtiyaç haline gelmiştir. Özellikle ülkemize gelen Suriyeli misafirler için büyük bir ihtiyaç haline gelmiştir. Hatta Türkiye’de Suriyeliler Türkçeyi öğrenerek mesleklerini daha kolay icra etmeye başlamıştır. Kısaca Türkiye’deki Suriyeli misafirler için Türkçeyi öğrenmek artık ihtiyaçtan daha çok zorunluluk haline almıştır." Yabancı dil öğrenimine olan ihtiyaç, toplumlar arası ilişkilerin yoğunlaşmasıyla ve kitle iletişim araçlarının gelişmesine paralel olarak artmaktadır. Aynı zamanda günümüzde çağdaşlığın ölçütlerinden biri de yabancı dil bilme olarak kabul edilmektedir " (Doğan, 2008:49).

21.yy’da teknolojik alanda iletişim araçlarının yaygınlaşması, teknolojinin durmadan ilerlemesi bilginin kolayca yayılmasına neden olmuştur. Bundan dolayı insanlar arası iletişim daha sık ve kolay hale gelmiştir. Bu durum iletişim ihtiyacının da artmasını sağlamıştır. Bu ihtiyaç Türkiye’de yaşayan Suriyeli misafirlerin Türk halkıyla iletişim kurma ve Türk kültürünü öğrenme isteğini ortaya çıkarmıştır. (Çelebi, 2006)’nin “Türkiye’de yabancı dil bilmenin önemi ve zorunluluğu öne sürülerek

eğitim yapılanmasında da değişiklikler yapılmıştır. Yabancı dil öğrenmenin yabancı dille öğretimle gerçekleşebileceği düşünülerek, gerek ortaöğretimde gerekse yükseköğretimde yabancı dille öğretim yapan eğitim kurumları açılmıştır.” ifadesi de aynı şekilde Türkiye’de yabancı dil eğitimine verilen öneme dikkat çekmiştir.

Yabancı dil kültürler arası ve toplumlar arası bir köprü görevini görür. Aynı zamanda geçmiş ile gelecek arasında bağlantı kurmamızda büyük bir rol oynamaktadır. Yabancı dil öğrenimini bireyin isteği de doğrudan etkilemektedir. Türkiye’de yaşayan Suriyeli misafirlerin Türkçeyi öğrenmelerinin yaşadığı topluma uyum sağlamaları ve Türk halkı ile kaynaşmaları açısından büyük bir önem taşıdığı görülmektedir.

2.3.Türkiye’de Öğrenim Gören Suriyeli Çocuklar

Türkiye’de eğitim veren GEM’lerin kademe kademe kapanmaya başlanmasıyla birlikte Suriyeli öğrenciler Türk öğrencilerle aynı ortamda öğrenim görmeye başlamıştır. Benhür (2002), Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen öğrenciler ile ilgili yaptığı araştırmaya göre dil öğrenme amaçlarını üç grupta toplamıştır:

Türkiye’de öğrenim veren üniversitenin Türkçe bölümlerinde eğitim alacak olan ve yurt dışındaki herhangi bir üniversitenin Türkoloji bölümünde eğitim görenler, Türkiye’de yatırım yapan veya ticaret alanında faaliyet gösteren iş adamları ve yurt dışında özellikle Türk işçileri ve çocukları ile ilgili bir alanda çalışanlar ve eşi Türk olan bireyler veya ülkemize turistik amaçla gelip dilimizi de öğrenmeye çalışanlar (Benhür,2002:15,16).

“Uluslararası hukuka göre Türkiye geçici veya kalıcı olarak kendi topraklarında bulunan tüm bu yabancı kişilerin insan haklarını gözetip kollamak durumundadır. Çocuklar söz konusu olduğunda ise, BM Çocuk Haklarına dair Sözleşme’yi imzalayan ülkelerin, Sözleşmede yer alan hakları ‘kendi egemenlik alanları içindeki’ tüm çocuklara tanımak ve bu hakları güvenceye almak, ailelerinden kopmuş olanlar dâhil mülteci çocuklara özel koruma ve insani yardım sağlama yükümlülükleri vardır.”(UNICEF, 2019). Türkiye’de yaşayan Suriyeli misafirlerin öğrenim görmeleri için Türkçeyi öğrenmeleri çok büyük bir önem arz etmektedir. Bu nedenle Suriyeli öğrencilerin Türkçeyi öğrenmeleri için dört temel dil becerisinin önemli bir yere sahip olduğu unutulmamalıdır. Türk öğretmenler, uzun süre okula gitmeyen ve Türkçe bilmeyen öğrencilerle baş etme konusunda yeterli donanıma sahip değillerdir (Jalbout, 2015). Milli Eğitim Bakanlığı sınıfında Suriyeli öğrenci bulunan öğretmenlere ücretsiz hizmet içi seminerler vererek Türk öğretmenlerinin mesleki çalışmalarına

katkı sunmaktadır.

2.4. Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi (PICTES)

2011 yılında Suriye'deki iç savaş nedeniyle ülkemize gelen Suriyeli misafirlerin, Türk Eğitim Sistemine uyum sağlamak amacıyla Avrupa Birliği ile yapılan anlaşmayla "Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi (PICTES)" projesi hayata geçirildi. PICTES Projesinin hayata geçirilmesine zemin hazırlayan "Türkiye'deki Mülteciler için Mali Yardım Programı (FRIT) antlaşması, hem misafirlere hem de bu misafirlere ev sahipliği yapan ülkelere, finansal destek sunmayı hedefleyen bir mali yardım programıdır (Avrupa Birliği Komisyonu, 2017). 03.10.2016 tarihinde faaliyetlerine başlayan proje kapsamında, 6.200 öğretmen geçici sözleşme ile çadır ve konteyner şehirlerde ve bazı okullarda mesai saatlerinin bitiminden sonra Suriyeli çocuklara geçici eğitim vermektedir.

PICTES ile Türkiye'deki Suriyeli misafirlerin eğitim olanaklarından yararlanmaları hedeflenmektedir. Projenin faaliyet alanları incelendiğinde, Türk eğitiminin ön plana çıktığı görülmektedir. Çünkü Türkçe, Suriyeli çocukları Türk eğitim sistemine entegre etmede kilit bir rol oynamaktadır. Millî Eğitim Bakanlığı devlet okullarında öğretim dili Türkçedir. Türkçe bilmeyen bir öğrencinin matematik, tarih veya diğer derslerde başarılı olması beklenemez. Avrupa Birliği ile Türkiye arasında yapılan sözleşmede PICTES projesinin süresi 2 yıl olarak belirlenmiş ancak bu süre 3 yıl daha uzatılmıştır. AB, Suriyeli misafir akınından etkilenen illerde artan nüfusun ihtiyaçlarına cevap olarak Türkiye genelinde 215 okulun inşasını da finanse etmektedir. PICTES Türkiye'de öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin Türkçe öğrenmesinde önemli rol oynamaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı Türkiye'de öğrenim gören öğrenciler için 2018 Türkçe Öğretim Programında dört temel dil becerilerine önem vermiştir. PICTES ve MEB'in ortak çalışmasıyla Türkçenin öğrenilmesinde büyük rol oynamaktadır.

2.5.Dört Temel Dil Becerisi

Dört temel dil becerisi; okuma, yazma, konuşma ve dinleme becerisinden oluşmaktadır. Bir dili anlamak için okuma ve dinleme; anlatmak için yazma ve konuşma becerisinin etkin bir şekilde kullanılması gerekmektedir. Anlama, dinleme ve okuma becerilerini; anlatma, konuşma ve yazma becerilerini kapsamaktadır (Kavcar, Oğuzkan ve Sever, 1999). Mert (2014) bu dört temel becerinin her bireyde doğuştan gelen bir yeti olarak bulunduğunu ifade etmiştir.

Dört temel dil becerisinin gelişimini sağlamak, Türkçeyi öğrenme ve hazırlama sürecinde ana görevlerden biridir. Anlama ve konuşma yeteneği akademik ve günlük yaşamda önemli bir yer işgal eder. Bu becerileri geliştirmenin araçlarından biri etkinliktir. Özbay'a (2013) göre, eğitimde bir araç, öğretmenin etkili öğretme sağlayabilmek amacıyla öğretmenler için özel olarak tasarlanmış öğretim araçlarıdır. Ana dilini öğretme ve öğrenmede kullanılan araçlar, dili öğrenmeyi amaçlayan her bir bilgiyi içermelidir.

Çocuğun bireysel farklılıklarını ve beyin gelişim aşamalarını dikkate alan gelişimin dil aşamaları bilinirken ve bütün bu bilgiler uygulanırken, Türkçe dersine ilişkin gözlemler daha bilimsel, daha üretken ve bu amaç için daha uygun olacaktır. Öğretmenin öğrencisi ve çevresi için uygun araçları hazırlayabilmesi önem arz etmektedir. Bu nedenle, öğretmenlere kendi derslerini düzenleme araçları sağlanmalı ve onlara fırsat verilmelidir. Böylece öğretmenler öğrencilerinin ihtiyaç ve gereksinimlerini karşılayabileceklerdir.

2.6.Dinleme

Dinleme, dinleyicinin önce söylenenlerle, sonra söylenenler arasında bağlantı kurma ve iletişim içindeki işlevini anlama yeteneğidir (Temur, 2001:61). Dilin öğrenme süreci anne karnında dinleme yoluyla başlar ardından konuşma, okuma ve yazmaya temel oluşturmaktadır (Güneş, 2007:73).

Dinleme becerisi seviyesi bireyden bireye farklılıklar göstermektedir. Avrupa Konseyi (2001) tarafından ortaya konulan Ortak Başvuru Metninde (AOBM) yer alan dinleme becerisi seviyeleri şu şekilde tanımlanmıştır:

- A1: Yavaş ve anlaşılır şekilde telaffuz edildiğinde aile, samimi çevre ve temel kavramlarla ilgili kelimeleri anlayabilir.
- A2: Dilin temel yasalarını yavaş ve anlaşılır bir şekilde konuşurken anlayabilir; Temel mesajı kısa, anlaşılır, basit mesajlar ve duyurularda anlayabilir. Doğrudan kendisiyle ilgili konularla ilgili kavramlar; kişisel bilgiler, aile bilgileri, alışveriş, yerel çevre ve meslek gibi kısa, anlaşılır, basit mesajları anlayabilir.
- B1: Bu seviyede İş, okul, eğlence vb. ortamlarda karşılaşılan konulardaki net, standart konuşmanın ana esaslarını, güncel olaylar ya da kişisel ilgi alanına giren hobiler vb. aktiviteler ile ilgili radyo ve televizyon programlarının çoğunun ana hatlarını yavaş ve net olduğunda konuşma modelini anlayabilir.

- B2: Güncel konuyla ilgili uzun konuşmaları ve sunumları seviyeden anlayabilir ve tartışmaları karmaşık cümlelerle takip edebilir. Standart dili kullanarak televizyon haberlerini ve en modern program ve filmleri anlayabilir.
- C1: Uzun konuşmaları, televizyon programlarını ve çoğu filmi anlayabilir, seviyesinin üzerinde dahi olsa yapılan uzun konuşmaları, televizyon programlarını ve filmlerin çoğunu anlayabilir.
- C2 Seviyesinde ister canlı ister yayın ortamında olsun, yapılan hızlı veya yavaş tüm konuşma türlerini zorluk çekmeden anlayabilir.

Dinleme becerisi her bireyde aynı değildir. Bu nedenle dinleme becerileri çeşitli yöntemlerle sınıflandırılabilir. Avrupa Ortak Başvuru Metnindeki dinleme seviyeleri öğrencilerin dinleme becerilerindeki mevcut durumun bilinmesinde ve buna yönelik dinleme becerilerinin geliştirilmesinde büyük bir rol oynamaktadır. Etkili bir dinleme için fiziksel katılım (göz teması, dinleme pozisyonu vs.), jest ve mimikler, dönüt önemli rol oynamaktadır. Dinleme sırasında uygulanan işlemler Keçik ve Uzun (2004) tarafından şöyle sıralanmıştır:

- Sesleri tanıma-anlama
- Parçalar üstü birimleri (vurgu, ezgi, ton) tanıma-anlama
- Sözcükleri tanıma-anlama
- Söz diziminden kaynaklanan anlam özelliklerini anlama
- Metindeki birimler ve bölümler arası ilişkileri kavrama
- Konu ve alt konuları saptama
- Konuşma durumunu anlama ve değerlendirme
- Çıkarımlarda bulunma
- Önemli ya da ilgili bilgiyi seçme

Dinleme becerisi bireyin sadece günlük yaşamında öğrenmelerin kaynağı değildir. Bireyin gerçek yaşamındaki tüm ilişkileri sağlıklı bir şekilde yürütmesinde önemli bir rol oynayarak aynı zamanda bireyin bulunduğu ortama uyum sağlamasını da artırır. Dinleme becerisi bu nedenle bulunduğu ortamla birlikte geçen zamana ayak uydurmalıdır. Dinlenen materyal sayısı arttıkça, teknolojiyle birlikte buna uygun dinleme becerisini kullanma oranı da artmıştır (Çaylı, 2012:9). Bundan dolayı bireyler de sahip olduğu dinleme becerilerini gelişen teknolojiye göre uygun hale getirmeli ve bulunduğu ortama göre dinleme stratejileri oluşturarak kendisine gerekli veya önemli gördüğü bilgileri öğrenmelidir. Böylelikle hem bulunduğu çağa ayak

uydurabilen hem de kendi gelişimini doğru bir şekilde yerine getiren bireyler ortaya çıkacaktır. Bireyin sosyal yaşamında dinleme becerisini geliştirmesi ilişkilerini daha sağlıklı sürdürebilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. İnsanların birbirini anlaması ve sağlıklı bir şekilde dönüt verebilmesi dinleme becerilerine de bağlıdır. Bundan dolayı toplumdaki iletişimin sağlıklı bir şekilde kurulması, gerekli ve önemli bilgilere ulaşılması ve bu bilgileri gündelik yaşamda kullanabilmesi için dinleme becerisi büyük önem taşımaktadır.

Dinlemeye ayrılan zaman diğer temel dil becerilere göre fazladır. Yani insanlar zamanlarının büyük bir çoğunluğunu dinleyici olarak geçirirler. Böylece hem karşısındakini hem de kendi yaşam alanını anlamaya çalışırlar. Dinleme becerisini sağlıklı bir şekilde kullanan bireyler gündelik yaşamlarında iletişim problemlerini azaltabilirler. Bu da bireyin mutlu olması ve kendini gerçekleştirme gibi kavramların dinleme becerisiyle ilişkili olduğunu göstermektedir. Bundan yola çıkarak gerek öğretim programlarında gerekse yapılacak çalışmalarda dinleme becerisine önem verilmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır. Bireyin eğitim alanında da başarıya ulaşması için becerisinin yeterli düzeyde olmasına ihtiyaç vardır. Çünkü eğitsel başarı ile dinleme becerisi doğrudan ilişkilidir. Daha önce belirtildiği gibi insan yaşamında genelde dinleyici olarak yer almaktadır. Bu eğitim alanında da böyledir. Eğitsel başarının büyük bir kısmı dinleme becerisiyle doğru orantılıdır. Dinleme becerisi iyi olan bireyler sadece kendi ana dilini değil tüm dilleri öğrenmede de diğer bireylere göre avantaj sağlamaktadır. Dinleme, belli bir amaç doğrultusunda gerçekleşir. Bu nedenle öğretim sürecinde önemli bir rol oynar. Kısaca öğretim sürecinin amacına ulaşması için dinleme çok önemli bir yere sahiptir.

2.6.1. Dinleme Türleri

Dinleme insanın ilgi ve isteklerine veya farklı etkenlere göre farklılıklar gösterebilir. Dinleme, dinleyiciye ve dinleme amaçlarına göre değişik isimlerle sınıflandırılabilir. En etkili dinleme türlerinden biri olan Aktif dinleme, dinleyicinin dinlediği konuyla alakalı konuşmacıya dönüt vermesi olarak adlandırılır. Dinleyicinin konuşmacıya yönelik verdiği dönüt, soru veya değerlendirme olarak dinleyicinin görüş bildirmesini kapsamaktadır. Aktif dinlemenin gerçekleşmesi için dinleyicinin o an konuşmacıyla göz teması kurması ve başka bir şeye odaklanmadan sadece konuşmacının vermek istediği mesajı dikkatle dinlemesi gerekmektedir. Konuşmacının vermek istediği mesaj tam olarak açıkça ifade edilmiyorsa dinleyicinin bu anlamdaki dönütü aktif dinleme için çok önemlidir. Dinleyicinin anlatılmak istenen

mesajı daha etkili anlayabilmek veya karmaşık durumları ortadan kaldırabilmek adına konuşmacıya soru sorması yine aktif dinleme arasında yer almaktadır. Pasif dinleme ise aktif dinlemenin aksine dinleyicinin konuşmacıyla bir etkileşime girmemesi olarak adlandırılır. Dinleyici sadece dinler ve verilmek istenen mesaja odaklanır ama soru sormaz veya dönüt vermez. Böylelikle dinleyici görüşünü yada aklına takılan bir konuyu dile getirmeyerek çok sağlıklı bir öğrenme ortamı oluşmaz. Dinleyici konuşmacıyı dinlerken konuşmacı hakkında veya dinlediği konu hakkında bir bakış açısına sahiptir. Dinleyici önceden hazırlık yapabilir. Dinleyici, konuşmacı veya konunun olumlu veya olumsuz yönlerini değerlendirebilir. Eleştirel dinlemede dinleyici, konuşmanın amacını, konuşmacının yeterli bilgiye sahip olup olmadığını, verilen mesajı vs. sorgulayıp değerlendirerek dinler (Güneş, 2007). Yaratıcı dinleme türünde, dinleyici dinlediği bilgileri değerlendirir ve kendi yorumlarını katarak yeni fikirler üretir. Bu dinlemede önemli olan dinleyicinin ne kadar dinlediği veya nasıl dinlediğinden çok dinleyici tarafından üretilen yeni fikirlerdir. Seçici dinleme adı verilen dinleme türünde dinleyici sadece ilgisini çeken veya ihtiyaç duyduklarını dinler. Yani konu ne kadar önemli olursa olsun dinleyici için önemli olan kendi ilgisi ve ihtiyacıdır. Dinleyici ilgi ve ihtiyaçlarını dikkate alarak dinleme öncesi süreçte soru hazırlayarak katılabilir. Bazı dinleme süreçlerinde dinleyici tarafından not alınmaktadır. Dinleme sürecinde dinleyicinin not alması “not alarak dinleme” olarak adlandırılır. Bu dinleme türü sayesinde dinleyici aldığı notla önemli hususların unutulmamasını sağlar. Dinleyici dinleme sürecinden sonra aldığı notlar sayesinde o an gözden kaçan veya unutulmuş hususlar üzerinde sağlıklı öğrenme ortamını yaratabilmektedir. Bazen dinleyici konuşmacıyla empati kurar yani kendisini konuşmacının yerine koyar ve konuşmacının ne hissettiğini anlamaya çalışır. Dinleyici bu süreçte kendi duygu ve düşüncelerini terk eder ve konuşmacının bakış açısıyla konuyu dinler. Bu durum dinleyicinin ön yargıyla dinlemesini engeller. Bireyin ilgisi, isteği ve ihtiyaçları dinleme becerilerinin gelişmesinde büyük rol oynar. Dinleyici, bu sebeple amacına uygun dinleme tekniğini kullanabilir.

2.6.2. Etkili Dinleme

Etkili dinlemenin gerçekleşebilmesi için, dinlemeye hazırlanmanın, dikkati konu üzerinde toplamanın ve dinleme amacının belirlenmiş olmasının gerektiği vurgulanmaktadır (Demirel ve Şahinel, 2006:74). Etkili dinlemede dinleyici konuşmacının verdiği mesajın ana düşüncesini belirler ve konuşma bittikten sonra

sorular sorar. 2006 Türkçe Öğretim Programına göre dinleme becerisinin etkili ve verimli olabilmesi için dikkat edilmesi gereken hususlar aşağıda sıralanmıştır.

- Dinleme öncesinde dinlenecek konuşmacı veya konuşma konusuyla ilgili genel bir bilgi edinilmelidir. Böylece dinleme sürecinde nasıl bir tutum izleneceği (not alma, soru sorma vb.) önceden belirlenebilir.
- Konuşmacının hangi amaçla ve hangi dinleme yöntemi/türü ile dinleneceği önceden açık bir biçimde belirlenmelidir.
- Dinleme sürecinde konuşmacıyı iyi duyabilmek için doğru bir konum belirlenmelidir.
- Dinleme sürecinde konuşmacı ve konuya önyargısız yaklaşılmalı ve dinlenenler arasında sebep-sonuç ilişkileri kurulmalıdır.
- Dinleme sürecinde dinlenenlerle ilgili önemli noktalar not alınmalı, çelişkili görülen bilgiler konuşma sonunda konuşmacıya uygun bir üslupla sorulmalıdır.
- Dinlenen konuyla ilgili önceden edinilen bilgiler, yeni öğrenilenlerle birlikte analiz edilmeli ve karşılaştırmalar yapılmalıdır.
- Konuşma süresince ve sonunda dinlemenin gerektirdiği nezaket kurallarına uyulması, dinleme etkinliğinin daha yararlı ve etkili olmasını sağlayacaktır. (MEB, 2006)

Bireyin etkili bir iletişim kurabilmesinde etkin dinleme yeteneğinin geliştirilmesi önemli bir rol oynamaktadır. Çünkü dinleme becerisi, dört temel dil becerilerinden biri olup iletişim sürecinin önemli bir yönünü oluşturmaktadır. Öğrencilerin etkili dinleme becerisini kazanması ve gelişmesi için okul ve aile önemli bir rol oynamaktadır.

2.7.Konuşma

Birey toplumda çevresiyle sürekli etkileşim halindedir. Bu nedenle birey etrafına kendini ifade eder. Bu ifade yönteminde en çok kullanılan beceri konuşma becerisidir. Yani birey kendini ifade ederken konuşma becerisini yazma becerisinden daha sık kullanmaktadır. Konuşma ile ilgili çeşitli tanımlar yapılabilir. Konuşma; bireyin duygu, düşünce ve mesajı seslerden oluşan dil aracılığıyla karşı tarafa aktarmasıdır (Demirel, 1999:40). “Konuşma, insanın doğuştan sahip olduğu, zaman içinde öğrenip yaşamak suretiyle edindiği düşünce ve görüşleri ile kendi istek ve duygularını belli bir maksatla karşısındakine veya karşısındaki kişilere iletebilmesidir” (Çongur, 1995:42). Konuşma, zihinsel bir çabayla, zihinsel birikimle oluşturulan

iletinin dil aracılığıyla karşıdakine sunulmasıdır (Adalı, 2003:27).

Konuşma becerisi doğuştan kazanılan bir yetenek değildir sonradan edinilir. Konuşma bireyin bir başka bireyle iletişiminin sağlanmasında etkili olduğu kadar toplumlar arasındaki iletişimin sağlanmasında da büyük rol oynamaktadır. Her birey konuşmanın önemini ve işlevini kendi dünyasındaki duygu ve düşüncelerin paylaşımına göre belirlemektedir. Bu nedenle “konuşma nedir?” sorusuna tek bir cevabın olması mümkün olmamaktadır. Konuşma düşünce ve duygu alışveriştir. Konuşma ile insanların algısındaki belirsizlikler giderilmiştir. Aynı zamanda konuşma, insanların eleştiri ve sorgulama yeteneğini kazanmasında büyük rol oynamaktadır. “Konuşma, verilmek istenen mesajı insanın birikimlerinden de yararlanarak kusursuz bir söz diliyle dinleyiciye yansıtmasıdır. Bu yansıtmanın en temel amacı konuşmacının sahip olduğu kültür değerlerinin hedef kitleyle paylaşılmasıdır” (Ağca, 1999:71).

Konuşma bir göndermedir yani diğer bir deyişle iletişimdir. İletişim için bir mesaj yani ileti gerekmektedir. İletişimin sağlıklı gerçekleşebilmesi için bu iletinin karşı tarafa gönderilmesi gerekmektedir. Bu yüzden konuşan verici; dinleyen ise alıcı konumundadır. Konuşmanın tanımını “konuşan” ve “dinleyen” ve bu ikisi arasında belli bir amaçla iletilen “mesaj” oluşturmaktadır. “Özellikle, meslek ve çalışma dönemlerinde, iyi dinlemesini bilen, gerçekten okuduğunu anlayan ve düzgün konuşanların ön plana geçtikleri görülmektedir” (Kantemir, 1995:9). Konuşma ne kadar etkili olursa dinleyen mesajı o kadar etkili bir şekilde alıp anlamlandırabilir. Konuşmacının fiziksel ortamı, jest mimikleri, göz teması, ses tonu ve dinleyicinin aktif dinleme düzeyi mesajın iletilmesinde çok önemlidir. Etkili konuşma esasları bu faktörleri içermektedir.

Konuşma sadece okul için değil hayatın her anında gereklidir. Akademik başarıda veya sosyal hayatında duygu ve düşüncelerini etkili bir şekilde anlatabilmesi için etkili bir konuşma tecrübesi gerekmektedir. Bu nedenle gerek Türk gerek Suriyeli öğrencilerin konuşma eğitimine önem gösterilmeli ve bu kapsamda öğretim programları ve etkinlikler belirlenmelidir. Konuşma becerisi, diğer temel dil becerileri arasında ayrı bir öneme sahiptir. Türkiye’de öğrenim gören Suriyeli öğrenciler Türkçe yazmayı hiç bilmesede dahi çevresinden duyduğu ve anlamlandırdığı sözcükleri konuşur. Öğrencilerin kazanması gereken konuşma becerisi onlara kendini ifade edebilme imkânı sağlamaktadır. Konuşma becerisinin kalıcı hale dönüştürülmemesi durumunda birey yaşamının geri kalanında konuşmaya ve kendisine yönelik olumsuz tutumlar

geliştirmesine yol açmaktadır. Konuşma karmaşık bir yapıya sahiptir. Konuşma becerisinin ortak özellikleri fiziksel, psikolojik ve toplumsal olmak üzere üç başlıkta toplanmaktadır (Güneş, 2013: 95,96). Bireyin konuşmasını sağlayan fiziki altyapı ve organlar fiziksel özellikler; bireyi konuşma esnasındaki psikolojik durumu psikolojik özellikler; içinde yaşadığı topluma göre davranışlarını belirleyip sergilemesi de toplumsal özellikler adı altında sınıflandırılır.

2.7.1. Etkili Konuşma Becerisi

Etkili konuşma becerileri çeşitli isimlerle sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmalar dâhilinde etkili konuşma becerilerinin özellikleri ve faydaları yer almaktadır. Bunlardan başlıca etkili konuşma becerileri şunlardır:

İkna Etme

Bu konuşma yönteminde amaç, Bir konu hakkındaki fikirlerin dinleyiciler tarafından kabul edilmesini ve benimsenmesini sağlamaktır. İkna etme yönteminde, fikirleri destekleyen kaynaklara, güvenilir delillere, sayısal verilere yer vermek; sesini ve beden dilini etkili kullanmak önemlidir. Bu yöntemin sınıf ortamında uygulanmasında seçilen öğrenciler ya da gruplar konu hakkında farklı fikirleri savunarak karşısındakileri savundukları fikirler konusunda ikna etmeye çalışırlar. Bu yöntem uygulanmadan önce kaynaklara ulaşmaları ve delilleri toplamaları için öğrencilere süre verilmelidir. İkna bilhassa konuşma becerisi etkinliklerinin dikkate değer bir ögesidir. Bireylerin konuşma eğitimi aldıktan sonra daha verimli ve daha etkili bir iletişim kurmaları beklenir. Verimin ve başarının kıstaslarından biri de ikna etme tekniğindeki yeterliliğidir (Şahbaz ve Çekici, 2012: 2378). Hogan (2007) ve Hogan & Speakman (2012), ikna edici iletişime yönelik çeşitli teknikler geliştirmiştir. Bu tekniklerden bazıları şöyle özetlenmektedir:

- Karşınızdaki insanlarla uyum sağlayın.
- Uyumun ardından karşıdaki kişinin davranış (beden, jest) ve seslerini sizinkini taklit etmeye yöneltecek girişimlerde bulunun.
- Kusurlarınızı, hatalarınızı itiraf etmekten çekinmeyin; önerdiğiniz şeyin kusurlarını belirtin.
- Yardımcı ve paylaşımcı olun.
- İnsanlara, onlara benzeyen insanların başarı hikâyelerini anlatın.

- Az söz vererek çok şey yapın. Beklenilenden fazlasını yapmaya özen gösterin.
- Kanıtlarınız kesinliğe dayansın.
- Karşınızdaki kişinin değerleri, ihtiyaçları, tutumları, ilgi alanları, onu motive eden unsurlar, bildikleri vb. hakkında ön bilgi sahibi olmaya çalışın.
- Sorular yardımıyla karşınızdaki kişilerin bakış açılarını, değerlerini ve inançlarını ortaya çıkarmaya çalışın.
- İsim, rica, teşekkür ve sebep kelimelerini konuşmalarınızda sık kullanın.

Hale ve Whitlam (1997:219-223), Rocha (2003'ten Akt. Karadoğan, 2003:127) tarafından belirtilen ikna tekniklerinde bazıları şu şekilde özetlenmiştir:

- Mesajlarınızı ve anahtar ifadelerinizi belirli aralıklarla tekrar edin.
- Kazanacakları şeyler konusunda karşınızdaki kişilerin olumlu hayaller kurmalarını sağlayın.
- Karşıdaki kişiye kendi fikir, düşünce ve değerlerinizin onunkilerle aynı yönde olduğunu göstererek ortak zeminde buluşun.
- İkna için ön hazırlık yaparak bir kurgu oluşturun ve bu kurguyu uygulamadan önce birkaç kez tekrar edin. Öne sürdüğünüz fikirlerin olumlu yanlarının yanında olumsuz yanlarını da belirtin. Böylece karşı taraftan gelecek itirazlar baştan önlenmiş olur.
- Konuyla ilgili kişisel düşüncelerinizi, ilginizi, tecrübelerinizi anlatın. Konuyla ilgili olarak alanınızda bilgili, yeterli olduğunuzu göstererek otorite kurun.
- Zamanı dikkatli kullanarak insanların sabırlarını zorlamayın.

İletişimde dinleme kadar konuşma da önemli bir yere sahip olduğundan ikna etme yöntemleri bütün olarak ele alındığında sağlıklı bir ikna edici iletişim için iyi bir dinleyici olmak kadar iyi bir konuşmacı olmak da önemli bir rol oynamaktadır.

Tartışma

Tartışmada amaç öğrencilerin bir konu üzerinde olumlu veya olumsuz fikirler yürüterek benimsedikleri fikirleri savunma becerisini geliştirmektir. Tartışmada tartışılacak konu öğrenciler tarafından seçilir ve konuyla ilgili gerekli kaynaklar taranarak elde edilen bilgi ve görüşler düzenlenir. Seçilen konu, düşündürücü ve tartışmaya uygun nitelikte olmalı, belirli bir sürede ele alınmalıdır. Sınıfta herkesin düşündüğünü söyleyebileceği serbest bir ortam oluşturulmalıdır. Oluşturulan jüri tarafsız olmalıdır (MEB,2006).

İletişimin temel unsurlarından olan konuşma becerisinin geliştirilmesinde konuşmacının iletiyi etkili bir şekilde dinleyiciye aktarılması önemli bir rol oynamaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, verilerin toplanması ve verilerin çözümlenmesine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

3.1.Araştırmanın Modeli

Bu çalışma olgubilim (fenomenoloji) modelinde tasarlanmıştır. Bize tümüyle yabancı olmayan, aynı zamanda tam anlamını kavrayamadığımız olguları araştırmayı amaçlayan çalışmalar için olgubilim uygun bir araştırma zemini oluşturur (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Olgubilim çalışmaları, farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanır (Büyüköztürk vd., 2011:19).

3.2.Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2018-2019 eğitim öğretim yılında Hatay ili Altınözü ilçesinde görev yapan ve sınıfında Suriyeli öğrenci bulunan 30 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Çalışmaya dâhil olacak sınıf öğretmenlerinin sınıfında mevcut Suriyeli öğrencilerin olması ve son 5 yıldır Suriyeli öğrencilere eğitim vermesi ölçüt olarak belirlenmiştir. 2 hafta boyunca hafta içi yapılan görüşmeler sonucunda gönüllülük esasına göre 11 okuldan 30 sınıf öğretmeni çalışmaya dâhil olmuştur. Katılımcı öğretmenler belirlendikten sonra onlarla ilgili veriler soru cevap yöntemiyle toplanıp not edilmiştir. (cinsiyet, yaş, mesleki deneyim vs.) Katılımcı 30 öğretmenden 18'i kadın ve 12'si erkektir. Ayrıca 30 öğretmenden 3'ü 0-3 yıl, 11'i 4-6 yıl, 10'u 7-10 yıl ve 6'sı 11 yıl ve üstünde mesleki deneyime sahiptir. Katılımcı 8 öğretmenin sınıfında 6, 6 öğretmenin 7, 5 öğretmenin 5, 3 öğretmenin 9, 4 öğretmenin sınıfında 8, 2 öğretmenin sınıfında 3, 1 öğretmenin sınıfında 10 ve yine bir öğretmenin sınıfında 2 Suriyeli öğrenci eğitim görmektedir. Katılımcı öğretmenlerin tümü son beş yıldır Suriyeli öğrencilere eğitim vermektedir. Katılımcı öğretmenler belirlendikten sonra Yarı yapılandırılmış görüşme formları birebir okulda ve belirlenen mekânlarda verilmiş, gerekli açıklamalar yapıldıktan sonra süre sınırı olmadan cevaplamaları sağlanmıştır. Bu açıklamalar arasında Avrupa Ortak Metni ile ilgili konuşma ve dinleme seviyeleri açıklanmış ve bununla ilgili dokümanlar ve örnek seviye bilgileri verilmiştir. Böylece katılımcı öğretmenlerin sınıfında öğrenim gören Suriyeli öğrencilerinin konuşma ve dinleme becerilerinin seviyesiyle ilgili bilgi sahibi olmaları sağlanmıştır.

3.3.Verilerin Toplanması

Araştırmada Türkiye’de ilkokulda öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin konuşma ve dinleme becerisine ilişkin öğretmen görüşlerini almak amacıyla, araştırmanın çalışma grubunu oluşturan 30 öğretmenle, araştırmacı tarafından geliştirilen ‘‘Suriyeli Öğrencilerin Dil Becerilerine İlişkin Öğretmen Görüşleri Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu’’ aracılığıyla görüşme tekniği kullanılarak veriler toplanmıştır. İki hafta boyunca Hatay ili Altınözü ilçesinde bulunan tüm ilkokul kurumlarına gidilmiş araştırmacı tarafından ziyaret edilen 17 okulda eğitim veren öğretmenlere ders saati dışında öğretmenler odasında yapılacak çalışma hakkında araştırmacı tarafından bilgi verilmiş ve katılımcıların gönüllülük esasına göre belirleneceği söylenmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formu oluşturulurken araştırmanın amacına uygun taslak görüşme formu düzenlenmiştir. Bu taslak form yabancılara Türkçe eğitimi alanında uzman iki öğretim üyesi tarafından incelenmiştir. Öğretim üyelerinin dönütleriyle düzeltmeler yapılan form, 18 sorudan oluşmaktadır. Çalışma grubunda yer almayan 4 öğretmenle pilot uygulama yapılmıştır. Araştırmacı son düzeltmeleri yaparak görüşme formunu uygulanmaya hazır hale getirmiştir. Görüşmeler, gönüllü öğretmenlerin görev yaptığı okulun öğretmenler odasında gerçekleştirilmiştir. Görüşme, her öğretmen için 30-40 dakika arasında sürmüştür.

3.4.Verilerin Çözümlemesi

Elde edilen veriler betimsel analiz tekniği ile çözümlenmiştir. Betimsel analizin, araştırmacılar için çalışmak istedikleri farklı olgu ve olaylar hakkında özet bilgi elde edebilmeleri için sıklıkla başvurulan bir yöntem olduğu belirtilmiştir (Büyüköztürk vd.,2011). Betimsel analizin temel amacı, toplanan verilerin düzenli ve yorumlanmış halini okuyucu ve araştırmacılara sunmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2013:256). Elde edilen veriler, sistematik ve açık bir biçimde betimlenmiştir. Her bir katılımcıya ait veriler A1, A2, A3... gibi temsili kodlarla isimlendirilmiştir. Araştırmacı birinci etapta verileri tek tek okuyarak kodlamış ardından kodladıkları verilerden benzer olanları ilişkilendirerek bu benzer kodların aynı çatıda toplanmasıyla temalara ulaşmıştır. Araştırmanın inandırıcılığını sağlamak için elde edilen sonuçlar Türkçe eğitimi alanında uzman bir öğretim üyesi tarafından incelenmiş, ulaşılan sonuçlara dair görüş birliği sağlanmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM BULGULAR

Bu bölümde, Türkiye’de ilkokulda öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin dinleme/konuşma becerilerine ilişkin öğretmen görüşleriyle ilgili bulgular 9 alt başlıkta sunulmuştur. Bulgulara ait alt başlıklar şu şekildedir:

- Türkiye’de ilkokulda öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin konuşma /dinleme becerilerine ilişkin mevcut durumlarına yönelik bulgular,
- Türkiye’de ilkokulda öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin konuşma /dinleme becerilerine ilişkin karşılaştıkları sorunlara yönelik bulgular,
- Türkiye’de ilkokulda öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin konuşma /dinleme becerilerine ilişkin öğrencilerin yaklaşımlarına yönelik bulgular,
- Türkiye’de ilkokulda öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin konuşma /dinleme becerilerine ilişkin kitap ve etkinliklere yönelik bulgular,
- Türkiye’de ilkokulda öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin konuşma /dinleme becerilerine ilişkin 2018 Türkçe öğretim programına yönelik bulgular,
- Türkiye’de ilkokulda öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin konuşma /dinleme becerilerine ilişkin etkili öğretim yöntemlerine yönelik bulgular,
- Türkiye’de ilkokulda öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin konuşma /dinleme becerilerine ilişkin materyal/etkinliklere yönelik bulgular,
- Türkiye’de ilkokulda öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin konuşma /dinleme becerilerine ilişkin değerlendirme yöntemine yönelik bulgular,
- Türkiye’de ilkokulda öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin konuşma /dinleme becerilerinin daha etkili kazandırılmasına yönelik öğretmen önerileri ile ilgili bulgular.

4.1. Konuşma Becerisine Yönelik Bulgular

4.1.1. Türkiye’de İlkokulda Öğrenim Gören Suriyeli Öğrencilerin Konuşma Becerilerine İlişkin Mevcut Durumlarına Yönelik Bulgular

Öğretmenlere yöneltilen “ Öğrencilerin konuşma becerileriyle ilgili mevcut durumları/seviyeleri(A1’den C2’ye) nedir?” sorusuna 3 öğretmen Suriyeli öğrencilerinin A1, 5 öğretmen A2, 8 öğretmen B1, 9 öğretmen B2, 3 öğretmen C1 ve 2 öğretmen C2 seviyesinde olduğunu belirtmiştir.

Sınıfında öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin konuşma becerilerindeki seviyeleriyle ilgili katılımcı öğretmenlerin görüşleri şu şekilde dağılım göstermektedir.

- Öğrencilerin Türkçe kelime dağarcığının düşük seviyede olması (f=13)
- Öğrencilerin kendilerini ifade etmekte zorlanmaları (f=6)
- Öğrencinin sınıfa uyum sağlayamaması (f=5)
- Öğrencilerin ana dilinin Türkçe olmaması (f=5)
- Velilerin evde Türkçe konuşmaması (f=4)

Katılımcı öğretmenler, Suriyeli öğrencilerin anlamını bildiği Türkçe kelime sayısının az olduğunu belirtmiştir. 6 öğretmen Suriyeli öğrencilerin Türkçeyi yeterli seviyede bilmemelerinden dolayı bu öğrencilerin kendilerini ifade etmekte zorlandıklarını belirtmiştir. Velilerin evde Türkçe konuşmaması yönünde cevap veren öğretmenlerden biri Suriyeli öğrencilere derste Türkçe öğrettiğini ama eve gidince evde Türkçe konuşan kimse olmadığı için sınıfta anlatılanları unuttuğunu ifade etmiştir.

4.1.2. Suriyeli Öğrencilerin Konuşma Becerilerine İlişkin Karşılaştıkları Sorunlara Yönelik Bulgular

Öğretmenlere yöneltilen “Öğrencilerin konuşma becerilerini geliştirme sürecinde karşılaştığı sorunlar nelerdir?” sorusuna verilen cevapların dağılımı şu şekildedir:

- Türkçe sözcük dağarcığının düşük seviyede olması (f=10)
- Öğrencilerin Türkçeyi yeterince iyi konuşamamaları (f=7)
- Ana dilinin Arapça olması (f=7)
- Materyal ve etkinliklerin yeterli olmaması (f=5)
- Velilerin Türkçe bilmemesi (f=3)
- 2018 Türkçe öğretim programının Suriyeli öğrencilerin seviyelerine uygun olmaması (f=3)
- Derse olan ilginin yeterli seviyede olmaması (f=2)
- Öğrencilerin uyum sorunu yaşamaları (f=2)

Öğretmenlere göre Suriyeli öğrencilerin konuşma becerilerini geliştirme sürecinde en fazla karşılaşılan sorun (f=10) Suriyeli öğrencilerin Türkçe kelime dağarcığının yetersiz olması olarak belirlenmiştir. Bununla ilgili olarak bir öğretmen sınıfındaki Suriyeli öğrencilerinin konuşmak istediğini ama kelime hazineleri zayıf olduğu için kendini ifade edemediğini belirtmiştir. Görüş bildiren 7 öğretmen Suriyeli

öğrencilerin Türkçeyi yeterince iyi konuşamıyor olmalarını sorun olarak belirtmiştir. Aynı zamanda yine 7 öğretmen, sınıfında öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin ana dilinin Arapça olmasını konuşma becerilerinin gelişmesinde rol oynayan bir sorun olarak görmektedir. Bu görüşe sahip bir öğretmen düşüncesini şu şekilde ifade etmiştir: “Suriyeli öğrencilerle Türkçe konuşuyorum anlamadığı kelimeleri öğretmeye çalışıyorum ama eve gidince unutuyorlar. Çünkü evde sadece Arapça konuşuyorlar.” Bazı öğretmenler karşılaştığı sorunları belirtirken birkaç neden birden belirtmiştir. Öğretmenlerden biri karşılaşılan sorunlar için şu şekilde açıklama yapmıştır:” Öğrencilerin aileleri ve yaşadıkları koşullar elbette hayal dünyalarını, dilsel gelişim durumlarını önemli ölçüde etkilemektedir. En çok konuşurken kendi geldikleri yerdeki konuşma şekli ve hazırbulunuşluğuyla ve kelime hazinelerinin darlığı sebebiyle kendilerini ifade edememeleri şeklinde sorunlar yaşanabilmektedir.” Yukarıdaki bazı sorunlar genelde birbiriyle bağlantılı olarak gözlemlenmiştir. Örneğin bir öğretmen 2018 Türkçe öğretim programının Suriyeli öğrencilerin seviyelerine uygun olmadığını bundan dolayı öğrencilerin de kendini derse veremeyip ilgilerinin azaldığını ifade etmiştir.

4.1.3. Suriyeli Öğrencilerin Konuşma Becerilerine İlişkin Yaklaşımlarına Yönelik Bulgular

Öğretmenlere yöneltilen “Öğrencilerin konuşma becerilerine ilişkin yaklaşımı nedir?” sorusuna 21 öğretmen sınıfında öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin konuşma becerilerine ilişkin yaklaşımında istekli olduğunu, 9 öğretmen bu anlamda öğrencilerin isteksiz olduğunu ifade etmiştir. Katılımcı öğretmenlerin çoğu (f=21) sınıfındaki Suriyeli öğrencilerin konuşma becerilerine yönelik yaklaşımının istekli olduğunu düşünmektedir. Bir öğretmen bu durumu şöyle açıklamıştır: “Sınıfımdaki Suriyeli öğrenciler ilk geldiğinde bayağı uyum sorunu yaşadılar doğal olarak ben de zorluk çektim bu anlamda. Daha sonra Türkçeyi öğrenince kendilerini daha iyi ifade ettiklerini ve özgüvenlerinin arttığını gördüm. Artık arkadaşlarıyla konuşuyorlar oyun oynuyorlardı. Bu durum dersime katkı sağlıyordu. Çünkü Türkçe bildikçe kendini ifade ediyorlar ve içe kapanık olmaktan kurtuluyorlardı. Bu nedenle sınıfımdaki öğrenciler konuşmaya ve en önemlisi kendisini ifade etmeye açlar.”

Sınıfındaki Suriyeli öğrencilerin konuşma becerisine ilişkin isteksiz olduğunu düşünen bir öğretmen, öğrencilerin Türkçe kelimeleri tam bilmediği için özgüven eksikliği yaşadığını bundan dolayı derslerde içine kapandığını ifade etmiştir. Diğer bir öğretmen ise “Sınıfımdaki Suriyeli öğrenciler konuşmak için çok istekli değiller

çünkü evde ve dışarıda sürekli Arapça konuşuyorlar bu nedenle Türkçenin kendilerine çok yararı olduğunu henüz anlamış değillner” şeklinde ifade etmiştir. Öğretmenlerin görüşlerine göre öğrencilerin konuşma becerilerinde isteksiz olmalarına neden olan sorunların dağılımı şu şekildedir:

- Öğrencinin Türkçe kelime hazinesinin düşük seviyede olması (f=5)
- Evde Türkçe konuşulmaması (f=3)
- Ailelerin isteksiz ve ilgisiz oluşu (f=3)

4.1.4. Suriyeli Öğrencilerin Konuşma Becerilerine İlişkin Kitap ve Etkinliklere Yönelik Bulgular

Öğretmenlere yöneltilen “Türkçe dersinde kullandığınız kitap ve etkinliklerin bu öğrencilerin konuşma becerilerine yönelik yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusuna 22 öğretmen Türkçe dersinde kullandıkları kitap ve etkinliklerin yeterli olmadığını, 8 öğretmen yeterli olduğunu belirtmiştir. Öğretmenlerin Türkçe dersinde kullandığı kitap ve etkinliklerin Suriyeli öğrencilerin konuşma becerilerinde yetersiz kalmasına neden olan sorunlar şu şekilde dağılım göstermiştir:

- Kitapların Suriyeli öğrencilerin seviyelerine uygun olmaması (f= 14)
- Kitaptaki etkinliklerin söz konusu öğrencilerin seviyelerine uygun olmaması (f= 8)
- Kitaptaki etkinliklerin yeteri kadar zengin olmaması (f= 6)
- Kitapların konuşmaya sevk edecek etkinliklerin bulunmaması (f= 2)

Türkçe dersinde kullandığı kitap ve etkinliklerin Suriyeli öğrencilerin konuşma becerilerine yönelik yetersiz olduğunu düşünen bir öğretmen sınıfındaki öğrencilerinin konuşma becerilerine yönelik kullandığı kitapların tek başına yeterli olmadığını ifade etmiştir. Kitap ve etkinliklerin Suriyeli öğrencilerin konuşma becerilerine yönelik yeterli olmadığını düşünen bir öğretmen şu şekilde görüş belirtmiştir: “Bize verilen kitaplar ve içindeki etkinlikler Türkçe bilmeyen Türk öğrencilere uygun diyebilirim ama Suriyeli öğrenciler için kesinlikle yetersiz kalıyor bu nedenle bilgisayar ve çeşitli dokümanlardan yararlanarak dersimi zenginleştirmeye çalışıyorum.”

Türkçe dersinde kullandığı kitap ve etkinliklerin Suriyeli öğrencilerin konuşma becerilerine yönelik yeterli olduğunu düşünen bir öğretmenin görüşü şu şekildedir: “Öğretmen örtük programına göre kendisi de öğrencilerinin bu konuda gelişimi sağlayıcı öykü yazarlığı, şiir ve akrostiş çalışmaları, konuşma ve dinleme becerileriyle ilgili faaliyetlerle zenginleştirip aile faktörünü göz önüne alarak eğitim öğretim

sürecine devam ettiği takdirde kitap ve etkinliklerin beceri kazandırma sürecinde yeterli olduğuna inanıyorum.”

4.1.5. Suriyeli Öğrencilerin Konuşma Becerilerine İlişkin 2018 Türkçe Öğretim Programına Yönelik Bulgular

Katılımcılara yönelik “Öğrencilerin konuşma becerilerinin geliştirilmesinde 2018 Türkçe öğretim programını faydalı /yeterli buluyor musunuz?” sorusuna 22 öğretmen 2018 Türkçe öğretim programını yeterli bulmadığını; 8 öğretmen yeterli bulduğunu belirtmiştir. Sınıfındaki Suriyeli öğrencilerin konuşma becerilerinin geliştirilmesinde 2018 Türkçe öğretim programının faydalı ve yeterli bulamadığını belirten öğretmenlerin görüşleri aşağıdaki gibi dağılım göstermiştir:

- 2018 Türkçe öğretim programının Suriyeli öğrencilerin seviyelerine uygun olmaması (f=13)
- Etkinliklerin az olması (f=7)
- 2018 Türkçe öğretim programının Suriyeli öğrencilere göre güncellenmiyor olması(f=2)

2018 Türkçe öğretim programının sınıfındaki Suriyeli öğrencilerin konuşma becerilerine yönelik yeterli olmadığını belirten 7 öğretmen etkinlik sayılarının yeterli olmadığı yönünde görüş bildirmiştir. Bir diğer öğretmen ise “ 2018 Türkçe öğretim programının kesinlikle güncellenmesi gerekiyor çünkü hem Suriyeli hem Türk öğrencilerinin bir arada bulunduğu ortak bir program şart” şeklinde görüş belirtmiştir. Öğretmenlerin bir kısmı 2018 Türkçe öğretim programının yeterli olduğunu fakat bazı değişiklikler yapılarak geliştirilmesi yönünde önerilerinde bulunmuşlardır:

- Anketlerle alınan dönütlere göre şekillendirilmesi gerektiği (f=1)
- Öğretmenlerin programa göre etkili performans göstermeleri gerektiği (f=1)
- Daha sade ve anlaşılabilir olması gerektiği (f=2)
- Suriyeli öğrenciler için eğlenceli hale gelebileceğini (f=1)
- Programın oyunlara daha çok yer vermesi gerektiğini ifade etmişlerdir. (f=1)

Programın sade ve anlaşılabilir olması yönünde görüş bildiren bir öğretmen şu şekilde ifade etmiştir: “Türkçe programını bazen bile anlamakta zorluk çekiyorum Suriyeli öğrencilerin seviyesine uygun olması için bence daha sadeleştirilebilir.”

4.1.6. Suriyeli Öğrencilerin Konuşma Becerilerine İlişkin Etkili Öğretim Yöntemlerine Yönelik Bulgular

Öğretmenlere yöneltilen “Öğrencilerin konuşma becerilerinin kazanılmasında kullandığınız en etkili öğretim yöntemi nedir?” sorusuna yönelik 13 öğretmen Soru cevap yöntemini, 8 öğretmen Drama yöntemini, 6 öğretmen oyun yöntemini, 4 öğretmen Bireyselleştirilmiş eğitim yöntemini ve 2 öğretmen gezi gözlem yöntemini kullandığını ifade etmiştir. Öğretmenlerin görüşleri şu şekilde dağılım göstermiştir:

- Soru cevap (f=13)
- Drama (f=8)
- Oyun (f=6)
- Bireyselleştirilmiş eğitim (f=4)
- Gezi gözlem (f=2)

Yukarıdaki dağılımda da görüleceği üzere 13 öğretmen Soru cevap tekniğini sıklıkla kullandığını ifade etmiştir. Bu tekniği kullanan öğretmenin görüşü şu şekilde: “Sınıfımdaki Suriyeli öğrenciler ben onlarla konuşmayınca konuşmaya çekiniyorlar. Bu nedenle ara ara yanıma çağırıp sorular sorarak hem sınıfa adapte olmalarını sağlıyorum hem de konuşma becerilerini geliştiriyorum.” Soru cevap tekniğinin kullanan öğretmenlerin birçoğu (f=9) anında dönüt alabildikleri için bu tekniği kullandıklarını ifade etmiştir. Drama yöntemini kullanan öğretmenler bu yöntemle daha etkili ve eğlenceli şekilde Türkçe konuştuklarını ifade etmektedir. Drama yöntemini kullanan öğretmenlerden birinin görüşü şu şekilde: “Çocuğa en iyi konuşma becerisi sosyal ortam ev grup içerisinde kazandırılacağı için sınıfımda drama tekniğine yer vermekteyim.” Ayrıca oyun tekniğini kullanan 6 öğretmenden 4’ü sınıfta oyunların artırılmasının dersi eğlenceli hale getirdiğini ve Suriyeli öğrencilerin kendilerini daha rahat ifade ettiğini belirtmiştir.

4.1.7. Suriyeli Öğrencilerin Konuşma Becerilerine İlişkin Materyal/Etkinliklere Yönelik Bulgular

Katılımcılara yöneltilen “Öğrencilerin konuşma becerilerinin geliştirilmesi için hangi materyalleri / etkinlikleri kullanıyorsunuz?” sorusuna yönelik öğretmen görüşleri şu şekilde dağılım göstermiştir:

- Anlatılan Hikâye ile ilgili öğrencilerden dönüt alma (f=14)
- Hikâye tamamlama (f=11)
- Bilgisayar (f=11)

- Okuma metinleri (f=5)
- Göster anlat (f=2)

Suriyeli öğrencilerin konuşma becerilerinin geliştirilmesi için 14 öğretmen öğrencilere hikâye anlatıp dinlediği hikâye ile ilgili sorular sorarak dönüt aldıklarını belirtmiştir. Bununla ilgili bir öğretmen: “Sınıfımda hikâye anlatıyorum ama anlattığım hikâyeyi Suriyeli öğrencilerimin seviyesine göre indirgeyerek sade bir şekilde anlatıyorum ve onlara hikâye ile ilgili sorular sorarak kendilerini ifade etmelerini sağlıyorum ve bu anlamda verimli olduğumu birebir gözlemliyorum” şeklinde açıklamıştır. Hikâye tamamlama etkinliğini kullanan 11 öğretmen ise anlattıkları hikâyeyi yarıda kesip sınıfındaki Suriyeli öğrencilerden eksik kalan hikâyeyi tamamlamalarını istediğini belirtmiştir. Bir öğretmen görüşünü şu şekilde ifade etmiştir: “Hikâye anlatıyorum bazen de bilgisayardan izletiyorum ardından devamını sözlü olarak getirmelerini istiyorum.” 11 öğretmen materyal olarak bilgisayar kullanmaktadır. Öğrencilere bilgisayardan video izleterek dersin daha eğlenceli olduğunu belirtmişlerdir. Soru cevap etkinliğine yer veren öğretmenlerden biri görüşünü şu şekilde ifade etmiştir: “Soru cevap ile doğrudan gözleme fırsatım oluyor.”

4.1.8. Suriyeli Öğrencilerin Konuşma Becerilerine İlişkin Değerlendirme Yöntemine Yönelik Bulgular

Öğretmenlerin kendilerine yöneltilen “Öğrencilerin konuşma becerilerini nasıl ölçüp değerlendiriyorsunuz?” sorusuna yönelik öğretmenlerin görüşleri şu şekilde dağılım göstermiştir:

- Soru cevap (f=23)
- Gözlem (f=13)

Yukarıda verilen cevaplardan da anlaşılacağı üzere bazı öğretmenler aynı anda birden fazla değerlendirme yöntemi kullanmıştır. Yukarıda verilen cevaplara göre en sık kullanılan değerlendirme yöntemi, soru cevap tekniği olarak görülmektedir. Soru cevap yöntemiyle değerlendirme yapan öğretmenlerden biri şu şekilde görüş belirtmiştir: “ Sınıfımdaki Suriyeli öğrencilerimle sohbet havasında konuşuyor ona sürekli sorulara sorarak Türkçe konuşma becerisini gözlem yoluyla ölçüyorum.” Katılımcı 13 öğretmen öğrencilerin konuşma becerilerini okulda gözlem yoluyla inceleyerek değerlendirdiğini belirtmiştir. Değerlendirmede gözlem yöntemini kullanan bir öğretmen şu şekilde görüş bildirmiştir: “ Suriyeli öğrencilerimi ders

esnasında bazen teneffüste arkadaşlarıyla oyun oynarken ya da etkinlik yaparken gözlemliyorum bazen de yanıma çağırıp arkadaşlarıyla Türkçe konuşmasını teşvik ediyorum.”.

4.1.9. Suriyeli Öğrencilerin Konuşma Becerilerinin Etkili Kazandırılmasına Yönelik Öğretmen Önerileri ile İlgili Bulgular

Katılımcılara yönelik “Suriyeli öğrencilerin konuşma becerilerinin daha etkili kazandırılması için sizin önerileriniz nelerdir?” sorusuna yönelik öğretmenlerin görüşleri şu şekilde dağılım göstermiştir:

- Program ve ders kitaplarının Suriyeli öğrencilere yönelik güncellenmesi gerektiği(f=13)
- Etkinliklerin artırılması (f=9)
- Sınıftaki materyallerin artırılması (f=7)
- MEB politikalarının yeniden düzenlenmesi (f=6)
- Okul öğretmen veli işbirliğinin artırılması (f=4)
- Öğretmenlerin daha verimli çalışması (f=1)

Katılımcı 13 öğretmen 2018 Türkçe öğretim programı ve ders kitaplarının Suriyeli öğrencilere yönelik yeterli olmadığını ve güncellenmesi gerektiğini belirtmiştir. Bununla ilgili olarak bir öğretmen şu şekilde görüş belirtmiştir: “ Ders kitaplarımız ve öğretim programı kesinlikle Suriyeli öğrencilerin seviyesine göre değil. Milli Eğitim Bakanlığının acilen programı güncelleyerek yeniden ders kitaplarını dağıtması gerekiyor.” 9 öğretmen etkinliklerin artırılması ve 7 öğretmen sınıftaki materyallerin artırılması gerektiği yönünde öneride bulunmuştur. Bu konuda öğretmenlerden biri şu şekilde görüş belirtmiştir : “Etkinlik ve materyaller artırılıp çeşitlendirilebilir. Öğretim programları Suriyeli öğrenciler için tekrar güncellenebilir.” 4 öğretmen velilerle daha çok işbirliği yapılması gerektiğini ifade etmiştir. Sonuç olarak bütün öğretmenler Suriyeli öğrencilerin konuşma becerilerinin daha etkili kazandırılması yönünde birtakım eksiklikler tespit edip önerilerde bulunmuşlardır. Özellikle 2018 Türkçe öğretim programının yeniden güncellenmesi yönünde ortak görüş belirtmişlerdir.

4.2. Dinleme Becerisine Yönelik Bulgular

4.2.1. Türkiye’de İlkokulda Öğrenim Gören Suriyeli Öğrencilerin Dinleme Becerilerine İlişkin Mevcut Durumlarına Yönelik Bulgular

Öğretmenlere yöneltilen “Öğrencilerin dinleme becerileriyle ilgili mevcut durumları/seviyeleri (A1’den C2’ye) nedir?” sorusuna 7 öğretmen öğrencilerinin A1 seviyesinde olduğunu, 9 öğretmen A2 seviyesinde, 7 öğretmen B1 seviyesinde ve 5 öğretmen B2 seviyesinde olduğunu ifade etmiştir. Öğretmenlerin öğrencilerin dinleme seviyelerine ilişkin mevcut durumlarına yönelik gerekçeleri aşağıdaki gibi dağılım göstermiştir:

- Öğrencilerin Türkçe kelimelerin anlamını bilememesi (f=16)
- Öğrencilerin Türkçeyi anlamakta zorlanmaları (f=9)
- Öğrencilerin ana dilinin Türkçe olmaması (f=7)
- Velilerin Türkçe bilmemesi(f=7)
- Öğrencinin adaptasyon sorunu(f=3)
- Psikolojik durumlar(f=1)

Sınıfında 3 Suriyeli öğrencisi bulunan ve dinleme becerilerindeki mevcut durumları A1 seviyesinde olan bir öğretmen şu şekilde görüş bildirmiştir:

“ Sınıfımda 3 Suriyeli öğrencim var. Genel olarak ortalamaları hemen hemen aynı düzeyde. Dinleme becerileri konusunda oldukça zayıflar çünkü söylenen Türkçe kelimeyi anlamadıkları için dersten kopuyorlar ve bu nedenden dolayı dönüt alamıyorum.”

Sınıfında 2 Suriyeli öğrencisi bulunan ve dinleme becerilerindeki mevcut durumları A2 seviyesinde olan bir öğretmen görüşünü şu ifadelerle açıklamıştır: “1.sınıf öğretmeni olduğum için Türk öğrencilerimin çoğunda bile dinleme becerileriyle ilgili sorunlar yaşamaktayım. Çünkü Türkçeyi tam telaffuz edemiyorlar. Kaldı ki Suriyeli öğrencilerimin dinleme becerileri A2 seviyesinde diyebilirim. Bazen konuşabiliyorlar ama Türkçeyi anlamadıkları için dinlemede sorun yaşıyorlar.”

Sınıfında Suriyeli öğrencisi bulunan ve dinleme becerilerindeki mevcut durumları B1 seviyesinde olan bir öğretmen bu durumla ilgili görüşünü şu şekilde ifade etmiştir: “Sınıfımdaki Suriyeli öğrenciler dinleme becerilerinde B1 düzeyindedir. Bazen hikâye okuyorum eğer hikâyedeki kelimelerin anlamını biliyorlarsa sorun olmuyor.” Sınıfında dinleme becerilerinde B2 seviyesinde bulunan Suriyeli öğrencilerin durumlarıyla ilgili görüş belirten bir öğretmen şu ifadelere yer vermiştir:

“ 1 ve 2.sınıfta sınıftaki Suriyeli öğrencilerle ilgili sıkıntılar yaşadım. 3.sınıfta Türkçeyi daha iyi konuştukları için 4.sınıfa geçince zorluk yaşamadıklarını gördüm. Şimdi kelimelerin anlamlarını bildikleri için bir komut verdiğimde ya da bir olay anlattığımda anında dinlediklerini gözlemleyebiliyorum. Şu anki sınıfımı baz alırsak B2 seviyesinde diyebilirim çünkü diğer Türk öğrencilerimden farklı olarak sorun yaşamıyorum.”

Velilerin Türkçe bilmemesini ifade eden bir öğretmen, velilerin evde sürekli Arapça konuşuyor olmasını sorun olarak gördüğünü şu cümlelerle ifade etmiştir: “Suriyeli öğrencilerim derste anlattıklarımı dinliyorlar ama anlamıyorlar. Çünkü ben Türkçeyi kelimeleri öğretmeye çalıştıkça öğrencilerim eve gidince çoğunu unutuyorlar. Evlerinde Türkçe konuşan olmadığı için ailesi ve arkadaşlarıyla Arapça konuşuyorlar. Bu da işimi yapmamda zorluk yaratıyor.” Sınıftaki Suriyeli öğrencilerinin C1 seviyesinde olduğunu belirten 2 öğretmenden biri şu şekilde görüş bildirmiştir: “Benim sınıfta 5 Suriyeli öğrencim var ve bunların hepsi C2 seviyesindedir. Bu öğrencilerim sınıfta herhangi bir uyum sorunu yaşamadıkları için Türk arkadaşlarıyla yaklaşık 2 yıldır iyi kaynaşıyorlar. Bu nedenle ister istemez Türkçeyi öğreniyorlar. Bu da sınıfa ve dinleme becerilerine yansıyor. Bu nedenle bu öğrencilerim; Türkçe öğrenme konusunda Türk öğrencilere göre çok büyük bir farklılık göstermiyorlar.”

Katılımcı öğretmenlerden sadece bir öğretmen yukarıdaki durumların ana kaynağının psikolojik nedenler olduğunu şöyle ifade etmiştir: “Sınıftaki Suriyeli öğrencilerin hiçbiri doğru düzgün Türkçe konuşmuyor. Çünkü aileler bu konuda çocuklarına yardımcı olamıyorlar. Velilerin ülkemize zor şartlarda gelişi ve travmayı atlatamadıkları için bu durum çocuklarına yani öğrencilerime yansıyor. Psikolojik olarak dışlanmış hissediyorlar kendini bu da ilgi ve öğrenme güdüsünü azaltıyor.”

4.2.2. Suriyeli Öğrencilerin Dinleme Becerilerine İlişkin Karşılaştıkları Sorunlara Yönelik Bulgular

Öğretmenlere yöneltilen “Öğrencilerin dinleme becerilerini geliştirme sürecinde öğretmenlerin karşılaştığı sorunlar nelerdir?” sorusuna 27 öğretmen dinleme becerilerini geliştirme sürecinde sorun yaşadığını 3 öğretmen ise herhangi bir sorun yaşamadığını belirtmiştir. Sınıfta dinleme becerilerini geliştirme sürecinde sorun yaşadığını ifade eden öğretmenler karşılaştıkları sorunları şöyle belirtmiştir:

- Öğrencilerin Türkçeyi yeterince iyi konuşmıyor olması (f=11)

- Ana dilinin Arapça olması (f=5)
- Velilerin Türkçe bilmemesi (f=3)
- Öğrencilerin uyum sorunu yaşamaları (f=3)
- Derse olan ilginin yeterli seviyede olmaması (f=2)
- Materyal ve etkinliklerin yeterli olmaması (f=1)
- Öğretim programının Suriyeli öğrencilerin seviyelerine uygun olması (f=1)

Yukarıdaki verilerde görüleceği üzere 27 öğretmen Suriyeli öğrencilerinin dinleme becerilerini geliştirme sürecinde sorun yaşadığını belirtmiş ve bu öğrencilerin Türkçeyi yeterince iyi konuşamadıklarından kaynaklı olduğunu ifade etmiştir. Bu görüşe sahip olan bir öğretmen şu şekilde bir açıklama yapmıştır: “Sınıfımdaki Suriyeli öğrencilerin dinleme becerilerini geliştirmek için yeterince gayret göstersem de çok başarılı olduğumu söyleyemem çünkü söylediğim kelimeleri anlamıyorlar. Türkçe bilmiyor olmaları, Türkçe bilen öğrencilere göre daha zor hale getiriyor durumu.”

Katılımcılardan sadece biri öğrencilerin dinleme becerilerini geliştirme sürecinde sorunların giderilebilmesi için materyal ve etkinliklerin önemini şu şekilde ifade etmiştir: “Ben 2.sınıf öğretmeniyim ve sınıfımda 3 Suriyeli öğrencim var. Bu öğrenciler dinleme konusunda zayıflar. Ama ben bu sorununun zengin materyaller ve etkinliklerle üstesinden gelinebileceği kanaatindeyim. Çünkü bence öğrenemeyen öğrenci yoktur yeter ki imkânlar olsun. Bu imkânlar benim sınıfımda yeterince olmadığı için çok verimli olamıyorum.” Bir öğretmen ise sorun olarak 2018 Türkçe öğretim programını şu cümlelerle belirtmiştir: “Sınıfımda Türkçe ders kitabına göre gidersem kesinlikle yeterli olmuyor. Belki Türk öğrencilerime yeterli geliyor ama Suriyeli öğrencilerime asla hitap etmiyor. Bu durumda biz öğretmenlere Suriyeli öğrencilerin dinleme becerilerini geliştirmek için fazladan emek harcamak düşüyor.”

Katılımcılardan 3 öğretmen sınıfında bulunan Suriyeli öğrencilerin dinleme becerilerini geliştirme sürecinde herhangi bir sorunla karşılaşmadığını ifade etmiştir. Bu görüşe sahip olan öğretmenlerden biri öğrencilerin seviyelerinin iyi olduğunu ve bu nedenle Türk öğrencilerle aynı seviyede olduğu için gerçek anlamda sorun yaşamadığını belirtmiştir.

4.2.3. Suriyeli Öğrencilerin Dinleme Becerilerine İlişkin Öğrencilerin Yaklaşımlarına Yönelik Bulgular

Öğretmenlerin “Öğrencilerin dinleme becerilerine ilişkin yaklaşımı nedir?”

sorusuna cevap veren 23 öğretmen öğrencilerin dinleme becerilerine ilişkin yaklaşımında isteksiz, 7 öğretmen ise öğrencilerin bu yaklaşımda istekli olduğunu ifade etmiştir. Öğrencilerin dinleme becerilerinde isteksiz olmaları yönünde görüş belirten öğretmenlerin söz ettiği sorunların dağılımı şu şekildedir:

- Öğrencilerin dinlediği Türkçe kelimelerin anlamını bilmiyor olması (f= 13)
- Türkçeyi yeteri kadar iyi konuşamıyor olmaları (f= 9)
- Evde sürekli Arapça konuşuyor olmaları (f= 5)
- Uyum sorunu yaşamaları (f= 3)
- Velilerin söz konusu öğrencilerle yeterince ilgilenmemeleri (f= 3)

Öğrencilerin dinleme becerilerinde isteksiz oldukları yönünde görüş bildiren öğretmenler buna bağlı bazı sorunlardan söz etmiştir. Bu sorunların başında öğrencilerin Türkçe sözcüklerinin birçoğunun anlamını bilmemesi gelmektedir. Bu durumla ilgili olarak bir öğretmen şu açıklamayı yapmıştır: “ Sınıftaki Suriyeli öğrencilerime bir öykü anlatıyorum sonra anlattığım öyküyle ilgili sorular sorduğumda cevap veremiyorlar çünkü ne öyküyü ne de sorduğum soruyu anlamıyorlar kelimelerin anlamlarını bilmiyorlar.”

Sınıftaki Suriyeli öğrencilerin Türkçeyi yeteri kadar iyi konuşmadığını belirten 5 öğretmen bu durumu Türkçe sözcüklerin anlamını bilmemelerine bağlamaktadır. Bununla ilgili olarak bir öğretmen şu şekilde açıklama yapmıştır: “ Ben 2.sınıf öğretmeniyim. Sınıfta 4 Suriyeli öğrenci var. Bu öğrencilerin Türkçe kelime dağarcığı oldukça zayıf olduğundan Türkçeyi konuşmakta zorluk çekiyorlar. Türkçeyi konuşamayınca dinlediklerini anlasalar da kendilerini sağlıklı bir şekilde ifade edemiyorlar.”

5 öğretmen söz konusu öğrenci velilerinin evde sürekli Arapça konuşuyor olmalarının öğrencilerin dinleme becerilerini olumsuz etkilediğini şu cümlelerle ifade etmektedir: “Benim 3 Suriyeli öğrencim var. Bunlar kendi aralarında teneffüste Arapça konuşuyorlar. Eve gidince aileleriyle de sürekli Arapça konuşuyorlar. Bu durum onları dil çatışmasının ortasında bırakıyor. Sınıftaki başarı durumunu olumsuz etkiliyor. Dolayısıyla dinleme konusunda da isteksiz duruma düşüyorlar.” Katılımcı 7 öğretmen söz konusu öğrencilerin dinleme becerilerinde istekli olduğunu ve bu 7 öğretmenden 5'i öğrencilerin Türkçe sözcükleri bildiğini ve bundan dolayı Suriyeli öğrencilerin dinleme becerileri konusunda istekli olduğunu ifade etmiştir.

4.2.4. Suriyeli Öğrencilerin Dinleme Becerilerine İlişkin Kitap ve Etkinliklere Yönelik Bulgular

Öğretmenlere yöneltilen “Türkçe dersinde kullandığınız kitap ve etkinliklerin bu öğrencilerin dinleme becerilerine yönelik yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusuna 24 öğretmen Türkçe dersinde kullandıkları kitap ve etkinliklerin yeterli olmadığını, 6 öğretmen ise yeterli olduğunu belirtmiştir. Öğretmenlerin Türkçe dersinde kullandığı kitap ve etkinliklerin Suriyeli öğrencilerin dinleme becerilerinde yetersiz kalmasına neden olan sorunların dağılımı şu şekildedir:

- Kitapların Suriyeli öğrencilerin seviyelerine uygun olmaması (f= 17)
- Kitaptaki etkinliklerin söz konusu öğrencilerin seviyelerine uygun olmaması (f= 11)
- Kitaptaki etkinliklerin yeteri kadar çeşitlilik göstermemesi (f= 5)

Türkçe dersinde kullanılan kitap ve etkinliklerin Suriyeli öğrencilerin dinleme becerilerine yönelik yeterli olmadığını düşünen öğretmenler bu durumla ilgili kullandıkları kitapların söz konusu öğrencilerin seviyesine uygun olmadığını belirtmiştir. Bununla ilgili olarak bir öğretmen şu ifadelerle yer vermiştir: “Derste kullandığım kitap daha çok Türk öğrencilerine hitap etmektedir. Bu nedenle Milli Eğitim Bakanlığının bu kitapların Suriyeli öğrencilerin seviyesine indirilerek yeniden düzenlenmesi gerektiğini düşünüyorum.”

Etkinliklerin daha da çeşitlendirilmesi ve artırılmasını düşünen bir öğretmen, “Sınıftaki Suriyeli öğrencilere yaptığım etkinlikler az geliyor bu nedenle daha fazla ve farklı etkinlikler kullanıyorum.” şeklinde görüş belirtmiştir. Öğretmenlerin Türkçe dersinde kullandığı kitap ve etkinliklerin Suriyeli öğrencilerin dinleme becerilerinde yeterli olduğunu düşünen bir öğretmen, sınıftaki öğrencilerin Türkçeyi öğrendikleri için herhangi bir sorun yaşamadığını bu nedenle kitapların ve etkinliklerin yeterli olduğu yönünde görüş belirtmiştir.

4.2.5. Suriyeli Öğrencilerin Dinleme Becerilerine İlişkin 2018 Türkçe Öğretim Programına Yönelik Bulgular

Katılımcılara yöneltilen “Suriyeli öğrencilerin dinleme becerilerinin geliştirilmesinde 2018 Türkçe öğretim programını faydalı /yeterli buluyor musunuz?” sorusuna 25 öğretmen 2018 Türkçe öğretim programını yeterli bulmadığını; 5 öğretmen de yeterli bulduğunu belirtmiştir. Öğretmenlerin Suriyeli öğrencilerin dinleme becerilerinin geliştirilmesinde 2018 Türkçe öğretim programının faydalı ve

yeterli bulamamasında etkin olan sorunlar şu şekildedir:

- Suriyeli öğrencilerin seviyelerine uygun olmaması (f=15)
- Etkinlik sayılarının az olması (f=8)
- Suriyeli öğrencilere göre güncellenmemesi (f=2)

2018 Türkçe öğretim programını Suriyeli öğrencilerin dinleme becerilerinin geliştirilmesinde yeterli bulmayan bir öğretmen görüşünü şu şekilde ifade etmiştir: “Öğrencilerin dinleme becerilerinin gelişmesinde yeterli bulmuyorum bu nedenle 2018 Türkçe öğretim programına daha fazla etkinlik eklenmesi ve Suriyeli öğrencilerin seviyelerine göre belirlenmesi gerektiğini düşünüyorum.” Suriyeli öğrencilerin dinleme becerilerinin geliştirilmesinde 2018 Türkçe öğretim programını yeterli bulan bir öğretmen programın Suriyeli öğrencilerin seviyelerine uygun olduğunu şu şekilde belirtmiştir : “ Tabi ki 2018 Türkçe öğretim programı daha da iyi olabilir ama şu an sınıftaki Suriyeli öğrenciler için yeterli oluyor. Ben öğrencilerin seviyelerine göre etkinlikler yapıyorum hem Türk hem de Suriyeli öğrencilere hitap ediyor.”

4.2.6. Suriyeli Öğrencilerin Dinleme Becerilerine İlişkin Etkili Öğretim Yöntemlerine Yönelik Bulgular

Öğretmenlere yöneltilen “Öğrencilerin dinleme becerilerinin kazanılmasında kullandığınız en etkili öğretim yöntemi nedir?” sorusuna verilen cevapların dağılımı aşağıda belirtilmiştir:

- Soru cevap (f=20)
- Bilgisayar destekli (f=9)
- Drama (f=7)
- Bireyselleştirilmiş eğitim (f=4)
- Gezi gözlem (f=2)

Öğretmenlerin çoğu cevaplarında kullanım miktarı sırasına göre birden fazla öğretim yöntemi belirtmiştir. Yukarıda öğretmenlerin verdiği cevaplara göre en etkili öğretim yöntemi olarak sırasıyla: Soru cevap (f=20), Bilgisayar destekli(f=9), Drama (f=7), Bireyselleştirilmiş Eğitim (f=4) ve Gezi gözlem ((f=2) olarak tespit edilmiştir. Soru cevap yöntemini kullanan 14 öğretmen öğrencilere hikâye veya masal anlattığını ve karşılığında öğrencilere sorular yönelttiğini ifade etmiştir. Bu görüşe sahip olan bir öğretmen şu şekilde açıklama yapmıştır: “Suriyeli öğrencilerimin dinleme becerilerini kazandırmak için sınıfta seviyelerine uygun masal anlatıyorum ve masal bittikten

hemen sonra masalla ilgili sorular soruyorum. Anında dönüt alabildiğim için soru cevap yöntemini kullanmayı daha etkili buluyorum.”

Bilgisayar destekli öğretim yöntemini etkili bulan 9 öğretmen bu yöntemin birden fazla duyu organına hitap ettiğini ve Suriyeli öğrencilerin dinleme becerilerini kazanmasında dersi eğlenceli hale getirdiğini ifade etmiştir. Bununla ilgili bir öğretmen şu ifadeleri kullanmıştır: Sınıfta bilgisayardan bir şey açtığımda hem göze hem de kulağa hitap ediyor bu da öğrencilerim için daha eğlenceli oluyor.” Drama tekniğini kullanan ve bu tekniğin en etkili öğretim yöntemi olduğunu düşünen öğretmenlerin hepsi bu yöntemle öğrencilerin eğlendiğini ve yaparak yaşayarak öğrenmelerine fırsat tanıdığı için dinleme becerilerinde etkili olduğunu ifade etmektedir. Bireyselleştirilmiş eğitim yöntemini kullanan 4 öğretmen Suriyeli öğrencilerin birebir ilgilenilmesi gerektiğini düşünmektedir. Bu yöntemi etkili bulan bir öğretmen şu açıklamayı yapmıştır: “Sınıftaki Suriyeli öğrencilerle birebir ilgilendiğimde daha hızlı ve etkili bir şekilde başarı gözlemliyorum. Bu başarı 4 temel dil becerilerinin kazanmasında oldukça büyük bir önem arz ediyor.”

4.2.7. Suriyeli Öğrencilerin Dinleme Becerilerine İlişkin Materyal/Etkinliklere Yönelik Bulgular

Katılımcılara yöneltilen “Öğrencilerin dinleme becerilerinin geliştirilmesi için hangi materyal/etkinlikleri kullanıyorsunuz?” sorusuna 19 öğretmen hikâye ilgili dönüt alma etkinliğini, 17 öğretmen Bilgisayarı, 10 öğretmen okuma metinlerini, 8 öğretmen hikâye tamamlama etkinliğini ve 4 öğretmen göster anlat etkinliğini kullandıklarını belirtmiştir. Katılımcı öğretmenlerin görüşlerinin dağılımı şu şekildedir:

- Anlatılan hikâye ile ilgili öğrencilerden dönüt alma (f=19)
- Bilgisayar (f=17)
- Okuma metinleri (f=10)
- Hikâye tamamlama (f=8)
- Göster anlat (f=4)

Katılımcı 19 öğretmen sınıfındaki Suriyeli öğrencilerin dinleme becerilerini geliştirmek için anlatılan hikâye ile ilgili soru sorma etkinliğini uygulamaktadır. Bununla ilgili bir öğretmen şu ifadeyi kullanmıştır: “ Sınıfta onlara bir hikâye anlatıyorum ardından sorular soruyorum verdikleri cevaplar yanlışsa anında açıklamasını yapıp anlamadıkları noktada düzeltmeler yapıyorum bu dinleme

becerilerinin gelişmesinde etkili oluyor.” Yine hikâye ile ilgili etkinlik kullanan 8 öğretmen bu sefer farklı olarak sınıfta bir hikâye anlatıp devamını Suriyeli öğrencilere tamamlıyor. Hikâye tamamlama etkinliğine yer veren öğretmenlerden biri kullandığı etkinliği şu şekilde açıklamıştır: “Dinleme becerilerinin geliştirilmesi için sesli olarak bir hikâye anlatıyorum devamını söylemeleri için tahtaya kaldırıyorum.” Bu etkinliği kullanan başka bir öğretmen, Suriyeli öğrencilerin hem dinleme becerilerinin geliştirilmesinde hem de kendilerini ifade edip hayal güçlerini ortaya koymalarında etkili bir yöntem olduğunu ifade etmiştir.

4.2.8. Suriyeli Öğrencilerin Dinleme Becerilerine İlişkin Değerlendirme Yöntemine Yönelik Bulgular

Öğretmenlerin kendilerine yöneltilen “Öğrencilerin dinleme becerilerini nasıl değerlendiriyorsunuz?” sorusuna yönelik birçok öğretmen birden fazla değerlendirme yöntemi kullandığını belirtmiştir. Öğretmenlerin görüşlerinin dağılımı şu şekildedir:

- Soru cevap (f=19)
- Hikâye tamamlama (f=7)
- Gözlem (f=7)
- Yazılı sınavlar (f=3)
- Ölçekler (f=1)

Yukarıda verilen cevaplardan da anlaşılacağı üzere bazı öğretmenler aynı anda birden fazla değerlendirme yöntemi belirtmiştir. Yukarıda verilen cevaplara göre en sık kullanılan değerlendirme yöntemi, soru cevap tekniği olarak görülmektedir. Soru cevap yöntemiyle değerlendirme yapan öğretmenlerden biri şu şekilde görüş belirtmiştir: “Soru cevap ve birebir gözleyerek ölçüp değerlendiriyorum. Çünkü bu benim daha sağlıklı gözlem yapmamda büyük rol oynuyor.” Katılımcı 7 öğretmen öğrencilerin dinleme becerileri ders içi ve ders dışında gözlem yoluyla inceleyerek değerlendirdiğini belirtmiştir. Değerlendirmede gözlem yöntemini seçen bir öğretmen şu şekilde görüş bildirmiştir: “Ben Suriyeli öğrencilerimi sözlü sınav yaparak dinleme becerilerini ölçmeyi çok sağlıklı bulmuyorum. Ders içinde öğrencileri gözlemliyor arada sorular soruyor sohbet ediyorum. Ders dışında arkadaşlarıyla olan iletişimini takip etmeye çalışıyorum böylece birebir gözleme fırsatım oluyor ve değerlendirmeyi bu şekilde yapınca daha sağlıklı sonuçlar alıyorum.” Suriyeli öğrencilerin dinleme becerilerini ölçmede 3 öğretmen yazılı sınav uygulamaktadır. Yazılı sınav uygulayan bir öğretmen: “Ben dinleme becerilerini ölçmek için sözlü

sınav yapıyorum ama soruları hazırlarken Suriyeli öğrencilerin seviyelerini göz önünde bulunduruyorum”. Dinleme becerisini değerlendirme sürecinde yalnızca 1 öğretmen kendi hazırladığı ölçeği kullandığını belirtmiştir.

4.2.9. Suriyeli Öğrencilerin Dinleme Becerilerinin Etkili Kazandırılmasına Yönelik Öğretmen Önerileri ile İlgili Bulgular

“Suriyeli öğrencilerin dinleme becerilerinin daha etkili kazandırılması için sizin önerileriniz nelerdir?” sorusuna yönelik öğretmenlerin görüşleri şu şekilde dağılım göstermiştir:

- Program ve ders kitaplarının Suriyeli öğrencilere yönelik güncellenmesi gerektiği(f=12)
- Materyallerin artırılması (f=9)
- Okul öğretmen veli işbirliğinin artırılması (f=8)
- Ders işlenişinde etkinliklerin artırılması (f=6)

Katılımcı 12 öğretmen 2018 Türkçe öğretim programının ve ders kitaplarının Suriyeli öğrencileri de kapsayacak şekilde seviyelerine uygun olarak güncellenmesi gerektiği yönünde öneride bulunmuştur. 9 öğretmen materyallerin artırılması gerektiği yönünde öneride bulunmuştur. Bu konuda öğretmenlerden biri şu şekilde görüş belirtmiştir : “Etkinlik ve materyaller artırılıp çeşitlendirilebilir. Öğretim programları Suriyeli öğrenciler için tekrar güncellenebilir.” Velilerle daha çok işbirliği yapılması gerektiği görüşüne sahip olan bir öğretmen şu şekilde ifade etmiştir: “Sınıftaki Suriyeli öğrencilerimin aileleri çok ilgilenmiyor. Eve gidince arapça konuşuyorlar ben de velileri çağırıp evde Türkçe konuşmasını sağlayın dedimde yararlı oluyor.” Katılımcı 6 öğretmen etkinliklerin daha da artırılması yönünde öneride bulunmuştur.

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırmada, sınıfında Suriyeli öğrenci bulunan sınıf öğretmenlerinin konuşma ve dinleme becerilerine yönelik görüşleri incelenmiştir. Araştırmada elde edilen temel sonuçlar bu bölümde tartışılmıştır. Türkiye’de ilkokulda öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin dinleme / konuşma becerilerine ilişkin öğretmen görüşlerine yönelik değerlendirmeler incelendiğinde katılımcı öğretmenlerin, sınıfında öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin dinleme becerileriyle ilgili mevcut durumların istedikleri seviyede olmadığını belirttikleri görülmüştür. Dinleme becerileriyle ilgili mevcut durumlara bakıldığında 16 öğretmen öğrencilerinin dinleme becerilerine yönelik mevcut durumunun A1 ve A2 seviyesinde, 12 öğretmen ise öğrencilerin B1 ve B2 seviyesinde olduğunu belirtmiştir. Öğretmenlerin sınıfındaki Suriyeli öğrencilerinin dinleme becerilerinin yeterli olmamasını, Suriyeli öğrencilerin Türkçe sözcüklerinin anlamını bilmemelerine bağlamaktadır. Ayrıca dinleme becerilerinin düşük seviyede olmasının Suriyeli öğrencilerin Türkçeyi yeterince anlamalarından kaynaklı olduğu görülmektedir. Bulgulardan yola çıkılarak Suriyeli öğrencilerin dinleme becerileri, öğretmenlerin beklentilerini karşılamamaktadır. Suriyeli öğrencilerin Türkçeyi yeteri kadar konuşamaması sonucunda dinledikleri sözcükler onlara yabancı gelebilir veya ilgilerini çekmeyebilir. Türkiye’de ilkokulda öğrenim gören Suriyeli öğrenciler, savaşın ilk yıllarında ekonomik sıkıntılar yüzünden ailelerin isteğiyle çeşitli işlerde çalışmaktaydı. Bu da Suriyeli misafirlerde çocuk işçiliğinin artmaması ve Suriyeli öğrencilerin okula devamlılığı için Milli Eğitim Bakanlığı taşınmalı eğitim, yemek ve ücretsiz Türkçe kursları açarak adımlar atmış ve Suriyeli öğrencilerin okullaşma oranını artırmıştır. Çocuk işçiliğinin giderilmesinde Suriyeli öğrencileri okula kazandırmak için Türkiye’de yoğun bir çaba olduğu da bir gerçektir (Del Carpio ve Wagner, 2015). Türkçe konuşma ve dinleme becerilerindeki seviye okuldaki başarılarını da etkileyerek okula olan ilgilerinin artmasında büyük rol oynamaktadır. Bu durumun öğrencinin okula da isteğinin artmasında olumlu bir etki yarattığı söylenebilir.

Öğretmenlerin büyük bir kısmı, sınıfındaki Suriyeli öğrencilerin konuşma becerileriyle ilgili mevcut durumlarının istenilen seviyede olmadığını ifade etmiştir. Sınıfta Türkçe öğrenen Suriyeli öğrencilerin bu seviyesi evde Türkçe konuşmalarından kaynaklı olarak düşünülebilir. Çünkü Suriyeli öğrenci sınıfında öğrendiği Türkçe sözcükleri eve gidince tamamen işlevsiz hale getirmektedir.

Ailesiyle Arapça konuştuğu için Türkçe sözcükleri genel olarak sadece ya da en çok sınıfta öğrendiği görülmektedir. Dolayısıyla evde ailesiyle Arapça konuşan Suriyeli öğrenciler sınıfta öğrendikleri Türkçe sözcükleri eve gidince unutmaktadır. Kutlay'ın (2017) yapmış olduğu çalışmaya göre yabancı uyruklu öğrencilerin bilişsel ve dilsel becerilerinin diğer gruplarla kıyaslandığında çok daha geride olduğu görülmektedir.

Türkiye'de ilkokulda öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin dinleme / konuşma becerilerine ilişkin öğrencilerin karşılaştıkları sorunlara yönelik değerlendirmelere bakıldığında katılımcı öğretmenler sınıfında öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin konuşma ve dinleme becerilerini geliştirme sürecinde söz konusu öğrencilerin sorunlar yaşadığını belirtmiştir. Suriyeli öğrencilerin konuşma ve dinleme becerilerini geliştirme sürecinde karşılaştıkları en büyük problem olarak Suriyeli öğrencilerin bilmediği birçok Türkçe sözcük olduğu belirlenmiştir. Ayrıca Türkiye'de öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin ana dilinin Arapça olması da bir sorun olarak görülmüş ve velilerin Türkçe bilmemesinden kaynaklı evde Türkçe konuşulmamasının da öğrencilerin okulda öğrendiği Türkçe sözcüklerinin unutulmasında büyük bir rol oynadığı ifade edilmiştir. Velilerin Türkçe bilmemesi, öğretmen ile öğrenci arasındaki sorumluluklarının gerçekleştirilmesinde olumsuz etken olduğu düşünülebilir. Çünkü veli okul ile işbirliği oldukça eğitimin niteliği de olumlu yönde etki görmektedir. Sınıfta sorun yaşayan öğrencinin ailesi okula geldiğinde öğretmenle sağlıklı bir iletişim kurmadığı söylenebilir. Bu durum aynı zamanda velilerin de okula olan tutumunu olumsuz etkilemektedir. Satır'a (1996) göre ailesinin eğitime destek verip olumlu yaklaşım içerisinde olan öğrencilerin okul başarısının daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Katılımcı öğretmenlerin birçoğu da materyal ve etkinliklerin yeterli olmamasından dolayı öğrencilerin bu süreçte kendilerini yeterince iyi geliştiremediklerini ifade etmiştir.

Araştırma sonuçları Suriyeli öğrencilerin konuşma ve dinleme becerilerine olan yaklaşımlarına göre değerlendirildiğinde konuşma ve dinleme becerisine ilgilerinin yeterli olmadığı belirlenmiştir. Öğretmenler sınıfında öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin konuşma ve dinleme becerilerine yönelik isteksiz olduğunu ifade etmiştir. Bunun nedeni olarak da Türkçe sözcüklerinin birçoğunun anlamını bilmemeleri olarak görülmüştür. Ayrıca Suriyeli öğrencilerin kendi evlerinde konuştuğu dilin Türkçe olmamasının da söz konusu öğrencilerin Türkçeye ilgilerini olumsuz yönde etkilediği belirlenmiştir. Bu bulgulardan yola çıkılarak öğrencilerin anlamadığı bir dili öğrenme sürecinde ilgileri de olumsuz yönde etkilendiği

söylenbilir. Türkçe sözcüklerin anlamını yeteri seviyede bilmeyen Suriyeli öğrenciler kendilerini yeterince ifade edememektedir. Bu nedenle sınıfta uyum sorunları ortaya çıkabilmektedir. Kendini ifade edememeleri ve sınıfa uyum sağlamakta güçlük çekmeleri, söz konusu öğrencilerin konuşma ve dinleme becerilerine yönelik ilgilerinin yeterli olmamasında büyük bir rol oynamaktadır. Aynı zamanda Suriyeli öğrenciler eve gidince aileleriyle Türkçe konuşmadıkları için okul dışında Türkçeyi kendilerine faydalı bulmadıkları ve bu nedenle ilgilerinin az olduğu söylenebilir.

Öğretmenlerin kullandığı kitap ve etkinliklerin Suriyeli öğrencilerin konuşma ve dinleme becerilerine ilişkin yeterliliği değerlendirildiğinde öğretmenlerin kullandıkları kitap ve etkinliklerin sınıfında öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin konuşma ve dinleme becerilerine yönelik yeterli olmadığı ve geliştirilmesi gerektiği belirlenmiştir. Öğretmenler kullandıkları kitapların sınıfında öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin seviyeleri doğrultusunda güncellenmesi gerektiğini belirtmiştir. Sınıfında Suriyeli öğrenci bulunan sınıf öğretmenlerinin kullandıkları ders kitaplarının Suriyeli öğrencilerin seviyelerine uygun olmadığı belirlenmiştir. Ayrıca kitaplardaki etkinlik sayılarının Suriyeli öğrencilerin konuşma ve dinleme becerilerine yönelik yeterli olmadığı ve bu etkinliklerin artırılması gerektiği sonucuna varılmıştır. Suriyeli öğrencilerin Türk okullarına başlamasıyla birlikte Türk öğrencilerle aynı sınıfta eğitim görmeye başlamıştır. Bu durum birçok sorunu da beraberinde getirmiştir. Bunlardan biri de araştırmada yer alan kitapların Suriyeli öğrencilerin seviyelerine uygun olmamasıdır. Öğretmenler sınıfında öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin seviyesini de içeren bir müfredat ile kitapların güncellenmesi gerektiğini düşünmektedir. Şuan mevcut ders kitapları Suriyeli öğrencileri kapsamadığı ve Suriyeli öğrencilere yönelik etkinliklerin olmamasından dolayı öğretmenler ders kitaplarının güncellenmesi gerektiğini düşünmektedir. Ayrıca Türk öğrencilerin Türkçe öğrenmesiyle Suriyeli öğrencilerin Türkçe öğrenmesi süreci aynı olmaması da bir etken olarak görülebilir. Bu nedenle etkinlikler ve ders kitapları Suriyeli öğrencilerin konuşma ve dinleme becerilerine yönelik yeterli olmadığı görüşünü ortaya çıkarmıştır.

2018 Türkçe öğretim programının Suriyeli öğrencilerin konuşma ve dinleme becerilerine yönelik yeterliliği değerlendirildiğinde 2018 Türkçe öğretim programının yeterli seviyede olmadığı görülmüştür. Alyılmaz'ın (2010) "Türkçe Öğretiminin Sorunları" adlı araştırmasında Türkçe öğretim programlarındaki kazanımların yeterli kadar açık olmadığını, etkinliklerin kazanımların tümünü kapsamadığını ve dört temel dil becerilerine yönelik yetersiz kaldığını tespit etmiştir. Ayrıca Demir ve İzci'nin

(2015) yine bu konudaki araştırmasında, bazı kazanımların gereksiz olduğu ve öğrenci seviyesine uygun olmadığı ifade edilmiştir. Öğretim programı ile ilgili araştırma sonucu alanyazındaki çalışmalarla benzerlik göstermektedir. Katılımcı öğretmenlerin öğretim programının Suriyeli öğrencilerin seviyesine uygun görmediğini bu nedenle tek başına yeterli olmadığı belirlenmiştir. Katılımcı öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu öğretim programının Suriyeli öğrencileri de kapsayacak şekilde güncellenmesi gerektiğini düşünmektedir. Bununla birlikte 2018 Türkçe öğretim programının Suriyeli öğrencilere yönelik tasarlanmadığı da göz önünde bulundurulmalıdır. Öğretim programının Suriyeli öğrencilerin içerisinde bulunduğu psikolojik etkenler ve anadilinin Türkçe olmaması gibi unsurları göz önünde bulundurmaması da öğretmenlerin öğretim programının güncellenmesi gerektiğini düşünmelerinde etkili olduğu söylenebilir.

Türkiye’de ilkokulda öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin dinleme / konuşma becerilerine ilişkin etkili öğretim yöntemler değerlendirildiğinde soru-cevap yöntemi en sık kullanılan yöntem olarak belirlenmiştir. Bu yöntemin sık ve etkili olmasındaki en büyük etkenin öğretmenlerin anında dönüt almaları ve dönüt doğrultusunda öğrencilerin seviyelerinin süreç içerisinde değerlendirilmesine yardımcı olduğu söylenebilir. Öğretmen sınıfında öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin konuşma becerilerini değerlendirmek ya da takip için birebir konuşmayı ya da sohbet etmeyi tercih edebilmektedir. Konuşulan durumla ilgili sorulara karşılık öğrencilerin verdiği cevaplar konuşma becerilerinin mevcut seviyesini ortaya koyabilir. Bu durum da öğrencinin konuşma becerisiyle ilgili mevcut durumlarını anında belirlenmesinde önemli rol oynadığı söylenebilir. Aynı durum dinleme becerisi için de söylenebilir. Öğretmen konuştuğu bir durumu öğrencinin ne kadar dinlediğini anında sorular sorarak öğrenebilmekte bu da öğretmenlere kolaylık tanımaktadır. Öğretmenlerin sınıfındaki Suriyeli öğrencilere soru-cevap yöntemini kullanarak söz konusu öğrencilerin konuşma ve dinleme becerilerinin değerlendirilmesine fayda sağladığı belirlenmiştir. “Sınıfta uygulanan tüm yönetim uygulamalarının ortak amacı, öğrencileri kontrolden ziyade eğitimin kalitesini ve sürekliliğini artırmak olmalıdır” (Yalçınkaya ve Tonbul, 2002). Bilgisayar destekli eğitim yöntemi Suriyeli öğrencilere görsel ve işitsel olarak hitap ettiği için daha eğlenceli gelebildiği ve ilgilerini çektiği söylenebilir. Dolayısıyla Suriyeli öğrenciler dinlediğini görsel ile zenginleştirince daha çok akıllarında kaldığı düşünülerek konuşma ve dinleme becerilerine olumlu yönde etkisi olduğu söylenebilir. Sınıfında Suriyeli öğrenci bulunan öğretmenlerin

kullandıkları öğretim yöntemlerinin çeşitliliği eğitim kalitesinin artmasında ve Suriyeli öğrencilerin konuşma ve dinleme becerisinin geliştirilmesinde önemli bir rol oynadığı söylenebilir.

Araştırma sonuçları Suriyeli öğrencilerin konuşma ve dinleme becerilerinin gelişmesi için kullandıkları materyal/etkinliklere göre değerlendirildiğinde en çok kullanılan etkinlik Hikâye ile ilgili soru cevap olarak görülmektedir. Bu etkinliği kullanan öğretmenlerin bir kısmı anlatılan hikâye ile ilgili öğrencilere soru cevap etkinliğini uygularken bir kısmı da eksik kalan hikâyeyi tamamlamak için soru cevap etkinliğini kullanmaktadır. Katılımcı öğretmenler hikâye ile ilgili soru cevap etkinliğinin Suriyeli öğrencilerin hem Türkçe konuşma ve hem de dinleme becerileriyle ilgili anında dönüt alabildiğini ifade etmişlerdir. Çevik ve Güneş'e (2017) göre "Öğrencinin aktif olduğu, uygulama yaparak etkinlikler aracılığıyla dil becerilerini geliştirmesi beklenmektedir. Bu nedenle Türkçe ders kitaplarında verilen etkinliklerin iyi hazırlanması gerekmektedir." Ayrıca bilgisayar destekli etkinliklerin de sık kullanıldığı ve öğrencilerin görsel olarak daha istekli ve eğlenceli bir şekilde yararlandıkları görülmektedir. Suriyeli öğrencilerin konuşma ve dinleme becerilerinin gelişmesi için öğretmenler hikâye etkinliğini hem kullanışlı olmasından hem de anında dönüt almaya imkân tanıdığı için tercih edildiği söylenebilir. Öğretmenin sınıfta anlattığı hikâye Suriyeli öğrencilerin seviyesi temel alınarak ve ilgilerini çekecek bir konu ve üslup ile anlatıldığında, Suriyeli öğrencilerin hem konuşma ve dinleme becerilerine hitap etmekte hem de öğrencilerin yaratıcılıklarını geliştirmekte olduğu söylenebilir. Öğrencilerin aktif olduğu ve anında dönüt alınabildiğinden ötürü soru-cevap yöntemi öğretmenler için kullanışlı bir etkinlik olduğu söylenebilir. Ayrıca bilgisayar destekli etkinlikler de Suriyeli öğrencilere görsel ve işitsel anlamda hitap ettiğinden ve dersi daha ilgi çekici hale getirmesinden ötürü öğretmenler bu yöntemi kullanmaktadır.

Türkiye'de ilkokulda öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin dinleme / konuşma becerilerini ölçme işlemlerine ilişkin değerlendirildiğinde, katılımcı öğretmenlerin Suriyeli öğrencilerin konuşma ve dinleme becerilerini ölçmede en sık kullandıkları yöntemin soru cevap yöntemi olduğu belirlenmiştir. Katılımcı öğretmenlerin konuşma ve dinleme becerilerini ölçme ve değerlendirmede bu yöntemi kullanmalarındaki en büyük etken anında dönüt almaları olabilir. Ayrıca soru cevap yöntemi ile değerlendirme anında yapılabilmektedir. Öğrencinin gelişim sürecinin bu yöntemle takip edilmesi öğretmenler için daha pratik bir yöntem olabilir. Ayrıca öğrencilerin

verdiği cevaplarla hem Türkçe sözcük hazinesinin gelişmesine yardımcı olduğu hem de dinlediğini ifade etmekte yararlı olduğu belirlenmiştir. Sınıfında Suriyeli öğrenci bulunan öğretmenlere göre soru-cevap yönteminin değerlendirmedeki en büyük rolünün Suriyeli öğrencileri birebir takip ettiği ve dönütün anında sağlandığı söylenebilir.

Araştırmadan elde edilen bulgulardan hareketle aşağıda yer alan öneriler geliştirilebilir:

- İlkokulda Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen Suriyeli öğrencilere yönelik bir program hazırlanabilir.
- Öğretmenler, kitaplardaki etkinliklerin nicelik ve nitelik olarak Suriyeli öğrenciler için yeterli olmadığını ifade etmiştir. Bu durum Suriyeli öğrencilere yönelik kitapların oluşturulması ve etkinliklerin de bu seviyeye göre planlanması gerekliliğini göstermektedir.
- Suriyeli öğrencilerin konuşma ve dinleme becerilerine dair birçok sorunun temeli olarak belirlenen söz varlığını geliştirmeye yönelik planlamalar (program, materyal, etkinlik vb.) yapılması gerektiği düşünülmektedir. Ayrıca Suriyeli öğrencilerin söz varlığını geliştirme sürecine dair araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Avrupa Konseyi. (2001). A Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Strasbourg, Council of Europe
- Avrupa Birliği Komisyonu. (2017). Türkiye'deki Mülteciler İçin Mali Yardıma İlişkin Birinci Yıllık Rapor.
- Adalı, O. (2003). *Anlamak ve anlatmak*. İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Ağca, H. (1999). Sözlü Anlatım. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık
- Alyılmaz, C. (2010). "Türkçe Öğretiminin Sorunları", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Litera*
- Aykırı, K. (2017). Sınıf öğretmenlerinin sınıflarındaki Suriyeli öğrencilerin eğitim durumlarına ilişkin görüşleri. *Turkish Journal of Primary Education*, 2(1), 44- 56.
- Barın, E. (2004). "Yabancılara Türkçe Öğretiminde İlkeler" *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 1, s.19-30.
- Benhür, M. H. (2002). Türkçenin Yabancılara Öğretiminde Tartışılmayan Ana Kavramlar. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, K. E., Akgün, E. Ö., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2011). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Büyükikiz, K. K. ve Çangal, Ö. (2016). Suriyeli misafir öğrencilere Türkçe öğretimi projesi üzerine bir değerlendirme. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 5(3), 1414-1430.
- Cin, G. (2018) *Suriyeli öğrencilere eğitim veren sınıf öğretmenlerinin yaşadıkları sorunlar ve psikolojik sağlamlılık düzeyi: Adana ili örneği*. Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Çaylı, C. (2012). İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Dersi Öğretmen Kılavuz Kitaplarındaki Müstakil Dinleme Metinlerine Yönelik Öğretmen Uygulamalarının Değerlendirilmesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.
- Çelebi, M. D. (2006). Türkiye'de ana dili eğitimi ve yabancı dil öğretimi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21, 285-307.
- Çevik, A ve Güneş, F. (2017). "Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerin

- incelenmesi”, *Ana Dili Eğitimi Dergisi, Cilt:5, Sayı:2, ss.272-286*
- Çevik, H. (2006). Çocuklara yabancı dil öğretiminde drama tekniğinin kullanımı (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Çongur, H. R. (1995). Söz Sanatı (I). TÖMER Dil Dergisi, S. 28.
- Del Carpio, X.V. ve Wagner, M. (2015). The impact of Syrian refugees on the Turkish labor market. [Çevrim-içi: <http://documents.worldbank.org/curated/en/505471468194980180/pdf/WPS7402.pdf>, Erişim tarihi: 27.09.2018.]
- Demirel, Ö. (2004). Yabancı Dil Öğretimi, Pegem, İstanbul
- Demirel, Ö. (1999). *İlköğretim okullarında Türkçe öğretimi*. İstanbul: Millî Eğitim Yayınları.
- Demir, O ve İzci, E 2015, “İlkokul (4. Sınıf) Türkçe Dersi Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar ve Bu Sorunların Giderilmesine Yönelik Öğretmen Görüşleri”, *Akademik Bakış Dergisi, Sayı 49, ss. 440-460*
- Demirel, Ö. ve Şahinel, M. (2006). Türkçe ve Sınıf Öğretmenleri İçin Türkçe Öğretimi (6. baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Deniz, K. (2007). İlköğretim ikinci kademedeki konuşma ve dinleme yoluyla öğrencileri ikna üzerine bir araştırma. Doktora Tezi. *Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara*.
- Doğan, C. (2008). Ortadoğu’da Türkçe Öğretim Kitaplarının Tarihsel Gelişimi ve Günümüzdeki Durumu. *Alatoo Academic Studies, 3(1), 31-39*. Issn: 1694-5263
- Dorman, S. (2014). Educational needs assessment for urban Syrian refugees in Turkey.
- Erdoğan, M. (2017). Kopuştan Uyuma Kent Mültecileri, Suriyeli Mülteciler ve Belediyelerin Süreç Yönetimi: İstanbul Örneği, İstanbul: Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları.
- Ergin, M. (2009). Türk Dil Bilgisi, *İstanbul, Bayrak Basım/Yayım/Tanıtım*.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2019). Geçici Koruma. <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> adresinden 26/08/2019 tarihinde ulaşılmıştır.
- Güneş F. (2007) Türkçe öğretimi ve zihinsel yapılandırma. (Ankara: Nobel Yayınevi).

- Gültutan S. (2019) Türkiye’de İlkokulda Öğrenim Gören Suriyeli Öğrencilerin Yazma Becerisine İlişkin Öğretmen Görüşleri. *M.K.Ü Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi*.
- Hale, R., Whitlam, P. (1997). *İnsanları etkileme gücü*. (T. Topuzoğlu, Çev.). İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Hogan, K. (2007). *Başkalarını sizin gibi düşünmeye nasıl ikna edersiniz? İkna etmenin psikolojisi*. (T. S. Güneş, E. Karanimoğlu, Çev.). İstanbul: Yakamoz Yayınları.
- Hogan, K., Speakman, J. (2012). *Gizli ikna taktikleri*. (T. Gezer, Çev.). İstanbul: Yakamoz Yayınları.
- Jalbout, M. (2015). Partnering for a better future: ensuring educational opportunity for all Syrian refugee children and youth in Turkey. [Çevrimiçi: <http://s3.amazonaws.com/theirworld-site/resources/Reports/Theirworld%20Report%20%20Educational%20Opportunity%20for%20Syrian%20Children%20and%20Youth%20in%20Turkey%20-%20September%202015.pdf>, Erişim tarihi: 26.08.2018.]
- Kantemir, E. (1995). Yazılı ve Sözlü Anlatım, Ankara: Engin Yay.
- Karadoğan, E. (2003). *Kişiler arası iletişim sürecinde güven unsuru, güven ve ikna ölçeği örneği*. Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Karaşlar, M. S. (2012). *Codex Cumanicus' Ta Eylem* (Doctoral Dissertation, Ytü Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Kavcar, C., Oğuzkan, F. ve Sever, S. (1999). *Türkçe Öğretimi*. Ankara: Engin Yayınları.
- Keçik, İ. ve Uzun, L. (2004). Türkçe sözlü ve yazılı anlatım. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.
- Keskinkılıç Kaya, S. B. ve Şentürk Tüysüzler, B. (2017). Sığınmacı öğrencilerin eğitimi sürecinde yaşanan sorunlara ilişkin yönetici öğretmen ve veli görüşleri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 44 (5), 236-250.
- Kutlay, Y. (2007). İki dilli Çocukların Dil Becerilerinin Ölçümü ve Eşik Kuramı. *Dil Dergisi* 135, Ankara Üniversitesi
- Kuzu Jafari, K. Tonga, N. ve Kışla, H. (2018). Suriyeli öğrencilerin bulunduğu sınıflarda görev yapan sınıf öğretmenlerinin görüşleri ve uygulamaları.

Academy Journal of Educational Sciences, 2/2, 134-146.

Milli Eğitim Bakanlığı, (2018). *Türkçe Dersi Öğretim Programı (ilkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar)*. Ankara: MEB.

Milli Eğitim Bakanlığı, (2006). İlköğretim Türkçe dersi öğretim programı ve kılavuzu. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü

Mert Lüle, E. (2010). Etkinliklerle sözcük öğretimi. Ankara: Anı Yayıncılık.

Özbay, M. (2013). Türkçe Özel Öğretim Yöntemleri I. Ankara: Öncü Basımevi

Özbay, M. (2005). *Bir Dil Becerisi Olarak Dinleme Eğitimi*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Satır, S. (1996). Özel Tevfik Fikret Lisesi Öğrencilerinin Akademik Başarılarıyla İlgili Anne Baba Davranışları ve Akademik Başarıyı Artırmaya Yönelik Anne-Baba Eğitim Gereksinmelerinin Belirlenmesi. *A.Ü Sos. Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi*.

Sever, S. (2000). Türkçe öğretimi ve tam öğrenme. Ankara: Anı Yayınları

Şahbaz, N. K. ve Çekici, Y. E. (2012). Disiplinler Arası Nir Disiplin Olarak Türkçe Eğitimi. *Turkish Studies*, 7 (3), 2367- 2382. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.3522>

Temur, T. (2001). Dinleme Becerisi-Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu Türkçe 1-8, Nobel Yayınları, Ankara

Topçuoğlu, A.R. (2012). Türkiye’de Göçmen Çocukların Profili, Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet Önerileri, Uluslararası Göç Örgütü Yayını.

UNHCR (2019). Türkiye’deki mülteciler ve sığınmacılar. <https://www.unhcr.org/tr/turkiyedeki-multeciler-ve-siginmacilar> adresinden 05/08/2019 tarihinde ulaşılmıştır.

UNICEF (2019). Genç göçmenler, mülteciler ve sığınmacılar. <http://www.unicef.org.tr/sayfa.aspx?id=59> adresinden 23/08/2019 tarihinde ulaşılmıştır.

Yalçinkaya, M. ve Tonbul, Y. (2002). İlköğretim Okulu Sınıf Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi Becerilerine İlişkin Algı Ve Gözlemler. *Ege Eğitim Dergisi*

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz, İ. (2007). Türkçe Öğretiminde Dinleme Becerisini Geliştirmeye Yönelik Önerilen Etkinliklerin Değerlendirilmesi. *Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek lisans tezi*

EKLER

Ek-1: Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Dinleme

1. Suriyeli öğrencilerin dinleme becerileriyle ilgili mevcut durumları/seviyeleri (A1'den C2'ye) nedir?
2. Suriyeli öğrencilerin dinleme becerilerini geliştirme sürecinde karşılaştığı sorunlar nelerdir?
3. Suriyeli öğrencilerin dinleme becerilerine ilişkin yaklaşımı nedir?
4. Türkçe dersinde kullandığınız kitap ve etkinliklerin Suriyeli öğrencilerin dinleme becerilerine yönelik yeterli olduğunu düşünüyor musunuz? Neden?
5. Suriyeli öğrencilerin dinleme becerilerinin geliştirilmesinde 2018 Türkçe öğretim programını faydalı /yeterli buluyor musunuz? Neden?
6. Suriyeli öğrencilerin dinleme becerilerinin kazanılmasında kullandığınız en etkili öğretim yöntemi nedir? Açıklayınız.
7. Suriyeli öğrencilerin dinleme becerilerinin geliştirilmesi için hangi materyalleri/ etkinlikleri kullanıyorsunuz?
8. Suriyeli öğrencilerin dinleme becerilerini nasıl ölçüp değerlendiriyorsunuz?
9. Suriyeli öğrencilerin dinleme becerilerinin daha etkili kazandırılması için sizin önerileriniz nelerdir?

Konuşma

10. Suriyeli öğrencilerin konuşma becerileriyle ilgili mevcut durumları/seviyeleri (A1'den C2'ye) nedir?
11. Suriyeli öğrencilerin konuşma becerilerini geliştirme sürecinde karşılaştığı sorunlar nelerdir?
12. Suriyeli öğrencilerin konuşma becerilerine ilişkin yaklaşımı nedir?
13. Türkçe dersinde kullandığınız kitap ve etkinliklerin Suriyeli öğrencilerin konuşma becerilerine yönelik yeterli olduğunu düşünüyor musunuz? Neden?
14. Suriyeli öğrencilerin konuşma becerilerinin geliştirilmesinde Türkçe öğretim programını faydalı /yeterli buluyor musunuz? Neden?
15. Suriyeli öğrencilerin konuşma becerilerinin kazanılmasında kullandığınız en etkili öğretim yöntemi nedir? Açıklayınız.

16. Suriyeli öğrencilerin konuşma becerilerinin geliştirilmesi için hangi materyalleri/ etkinlikleri kullanıyorsunuz?
17. Suriyeli öğrencilerin konuşma becerilerini nasıl ölçüp değerlendiriyorsunuz?
18. Suriyeli öğrencilerin konuşma becerilerinin daha etkili kazandırılması için sizin önerileriniz nelerdir?

Ek-2: Araştırma İzni Belgesi

T.C.
ALTINÖZÜ KAYMAKAMLIĞI
İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü

BÜLENT UYGUR

Sayı : 17084209-903.99-E.1188816
Konu : Anket Araştırma İzni

17/01/2019

KAYMAKAMLIK MAKAMINA

İlçemiz Mehmet Akif Ersoy Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Müdürlüğünde Özel Eğitim Öğretmeni olarak görev yapan Umut ÇELİK (T.C. 38414148148) ekte bulunan dilekçelerine istinaden ilçemiz 30 sınıf öğretmenine dersleri aksatmamak kaydıyla 11.01.2019 tarihinden geçerli olmak üzere 2 hafta süresince tez çalışması için anket izni istediğini belirtmektedir. Anket Araştırma izni çalışması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarımıza arz ederim.

Hüseyin YAY
Müdür V.

OLUR
17/01/2019

Bülent UYGUR
Kaymakam

Ek: (7 sayfa)